Informativno-političko glasilo
BN Bunjevačke Novine

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina XI Broj 120
Jun 2015. godine
Cina 50 dinara
Izlazi prve nedilje u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

direktor NIU „BIC"
Mirko Bajić

v.d. glavnog i odgovornog urednika:
Nataša Stantić

Savit novina:
Mirjana Savanov, Nikola Babić, Agneza Rodić Vojnić, Branko Pokornić, Ružica Parčetić

Tehnički urednik:
Nikola Stantić

Stalni saradnici:
Eva Bačlija, Ana Vojnić Kortmiš, Desa Kujundžić, Ružica Parčetić, Tihomir Kujundžić Matković, Eva Pečkai Kovač, Zvonko Stantić, Vanja Kolar

Naslovna strana:
Kraljice u Tavankutu

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1,
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@bunjevci.net

Štampa:
Rotografika Subotica

Tiraž:
1.000

Dizajn:
Studio Trid Beograd

Distribucija:
„Press international" - Novi Sad,
„Centrosinergija" d.o.o. Novi Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bunjnacsav@gmail.com

Regionalna kancelarija u Somboru:
Trg Svetog Đorđa 1
Telefon/fax: 025 434-059

CIP – Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE *novine*: informativno - političko glasilo / glavni i odgovorni urednik Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004; God. I, br. 1 (2005). - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004; 2005. - Ilustr.; 30 cm
Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Rič urednika

Poštivana čeljadi,

Bilo je svečano u Subotici i Somboru krajom maja, maturanti su slavili, a naša budućnost je završila jedan dio života, sigurno onaj bezbrižniji. Slide im nove borbe, za jedne oko upisivanja i završavanja fakulteta, a za druge borba za radna mista... Al, ipak, u danu kad su slavili završetak sridnjoškulskog života svi su bili raspoloženi, pripuni optimizma, baš ko što i priliči mladima koji misli da je cio svit njev.

Slavili su i mali maturanti, a ovo je već druga godina kako osnovne škule napušta generacija koja je cilo svoje osnovnoškulsko obrazovanje mogla ić na izborni predmet bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture. Po običaju, Bunjevački nacionalni savit je pripravio završni izlet za sve učenike, a bila je to prilika da se na jednom mistu okupe dica iz svi škula koje veže ljubav prema maternjem jeziku.

Radeć reportažu o izletu, nasumično smo obalazili đake, divanili s njima o tome šta su naučili na bunjevačkom, a samo letimičnim pogledom na njeve odgovore možmo zaključit da dica, iskreno, mogu nas učit čemugod. Naučili su da se druže i zajedno nastupaju sa dicom iz iste zajednice, da su u odličnim odnosima sa drugarima iz drugi zajednica, da su važne riči maternjeg jezika, a posebno se istako odgovor jednog osmaka. Deran je iskreno kazo da je naučio tušta o istoriji Bunjevaca, i da su Bunjevci samo to i ništa više, a da je sve ono što se okolo dešava stvar politike, u čega se on ne bi mišo... Dica znaju, još samo da „veliki" nauče!

Strana 4

Strana 11

Strana 17

Strana 18-20

Strana 21

Strana 24-25

Sadržaj

4
Zajednički i posebni problemi
6
Na evropskom putu
7
Budućnost Bunjevaca u obrazovanju
11
Drugari najbolji promoteri
13
Postavljeni novi ciljovi i zadaci
16
Bunjevci u subotičkoj monografiji
17
Umitnički kamp u Bačkom Monoštoru
18-20
Noć muzeja
21
Po fijakeru se varoš pripoznaje
24-25
„Dico moja, golubovi moji!"

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine" pritplatite se na nji.
Godišnja pritplata je 600 dinara (sa ptt troškovima).
Platit možete na naš tekući račun: 200-2642360101825-19 (Poštanska štedionica)
sa naznakom za pritplatu.
Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.
Posli uplate nazovite nas kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

ODRŽAN RADNI SASTANAK KOORDINACIJE NACIONALNI SAVITA

Zajednički i posebni problemi

Kovačica je u subotu i nedilju, 9. i 10. maja, bila domaćin radnog sastanka Koordinacije nacionalni savita, a med onima koji su se aktivno uključili u rad Koordinacije su bili i pridstavnici Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, **mr Suzana Kujundžić Ostojić**, pridsdinica BNS-a, i **Mirko Bajić**, pridsidnik Izvršnog odbora BNS-a. Divanilo se posebno o nacrtu Akcionog plana za poglavlje 23 kojim počimaju pregovori o pristupanju Srbije Evropskoj uniji, al i o zajedničkim i pojedinačnim problemima koji se tiču rada nacionalni savita u Srbiji.

Sa sastanka u Ministarstvu za kulturu i informisanje Republike Srbije

– Razmatrana je problematika Akcionog plana za poglavlje 23 i problematika u oblastima za koje su nacionalni saviti zaduženi, a u cilju dalji razgovora sa ministarstvima zaduženim za pojedine oblasti iz okvira staranja nacionalni savita. Radilo se u timovima, a ulazilo se ozbiljno u strukturu svi problema. Identifikovani su zajednički problemi, al i oni problemi koji su specifični za određene nacionalne zajednice u Srbiji – divani **Mirko Bajić**, pridsidinik Izvršnog odbora BNS-a.

Bajić je bio uključen u rad tima koji se bavio problemima u oblasti informisanja, u okviru koga je, ko direktor Novinsko izdavačke ustanove „Bunjevački informativni centar", mogo prikazat realne probleme sa kojima se susrito u radu.

– U zajedničkom radu tima konstatovali smo ključne probleme vezane za informisanje nacionalni manjina. Osnovna konstatacija, u duhu novog Zakona o javnom informisanju, jeste da država mora obezbidit organizaciono i finansijsko praćenje ostvarivanja prava na informisanje na jezicima nacionalni manjina. Zakon je, u principu, te okvire dao, nacionalni saviti imaju pravo osnivat ustanove koje će se bavit informisanjom, međutim, nije utvrđen način finansiranja ti ustanova, odnosno medija u okviru nji. Ukazali smo na to i zatražili smo da se kod donošenja izmina, el novog Zakona o nacionalnim savitima ta problematika uredi i da nacionalne zajednice mogu ostvarit pravo na informisanje na jeziku manjine.

Ono što je specifičan problem za bunjevačku zajednicu jeste i dalje problem ostvarivanja prava iz oblasti informisanja koje druge nacionalne zajednice već odavno uživaje.

– Problem koji je uočen, al i podržan od strane drugi zajednica, jeste da i bunjevačka zajednica nema svoju redakciju na Radio-televiziji Vojvodine koja je javni servis. Postoji emisija „Spektar", al Bunjevci nemaju svoju redakciju.

Nakon identifikovanja problema i davanja primedbi usvojeni su jedinstveni zaključci koji su u pismenoj formi prosliđeni u za to nadležna ministarstva.

– Već je održan sastanak sa ministrom za kulturu i javno informisanje Republike Srbije, a slidi sastanak sa ministrom za obrazovanje, nadamo se uskoro i sa drugim nadležnima u oblastima o kojima se staraju nacionalni saviti.

Bajić je istako da su svi nacionalni saviti dali podršku nacrtu Akcionog plana za Poglavlje 23, odnosno da su dali podršku pridstavnicima nacionalni zajednica koji su uključeni u akcioni tim koji je formiran od strane nadležni ministarstava, jer je i u ovom slučaju značajno da svi nacionalni saviti nastupaju jedinstveno oko zajednički problema.

Naravno, pažnja je posvećena i pojedinačnim problemima pojedinačni nacionalni savita, a svoje specifične probleme ima i bunjevačka zajednica u Srbiji.

– Kad je rič u Nacrtu Akcionog plana za Poglavlje 23 sa pozicije bunjevačke zajednice smo istakli probleme oko definisanja i autohtonosti naše nacionalne zajednice. Poznato je delovanje jedne druge nacionalne zajednice koja Bunjevcima osporava to pravo. Naš ključni cilj je da se dokaže i pokaže da mi, Bunjevci, imamo pravo na svoje postojanje, uz sva ostala prava koja imamo u skladu sa zakonskim okvirima – dodo je Bajić na kraju.

S. N.

PRIVATIZACIJA LOKALNI MEDIJA NARUŠAVA INFORMISANJE NA JEZICIMA MANJINA

Sastanak pridstavnika Koordinacije nacionalni savita sa pridstavnicima Ministarstva za kulturu i informisanje Republike Srbije održan je 13. maja, a na sastanku, kojim je pridsidavo ministar Ivan Tasovac, istaknuto je da se u Zakonu o privatizaciji medija, koji program emituju na jezicima manjina, pridviđa period od pet godina u kojem ne smi doć do promine programa i programske šeme.

Iako su pridstavnici Minstarstva divanili o pozitivnim efektima koje očekivaje od privatizacije medija, Ana Tomanova Makanova, koja je divanila u ime Koordinacije nacionalni savita i prinela zaključke sa sastanka u Kovačici, istakla je bojazan za budućnost informisanja na jezicima manjina, pogotovo na lokalnim medijima koji su itekako značajni za nacionalne manjine. Naime, ne postoje zainteresovani za privatizaciju lokalni medija, a nacionalni saviti nemaju finansijsku moć da priuzmu take medije.

Takođe, pridočen je i pridlog da se i na Radio televiziji Srbije formiraju redakcije na manjinskim jezicima, ko što je to slučaj na Radio-televiziji Vojvodine.

OBUKA ČLANOVA NACIONALNI SAVITA U OKVIRU PROJEKTA „NEKA RAVNOPRAVNOST POSTANE STVARNOST”

Borba protiv diskriminacije

U Somboru je u utorak, 26. maja, održan seminar–radionica na temu „Uloge nacionalni savita nacionalni manjina u borbi protiv diskriminacije”.

Pridstavnici nacionalni savita bunjevačke, mađarske, nemačke i rusinske nacionalne manjine učestvovali su na obuki o diskriminaciji i mehanizmima zaštite od diskriminacije, naminjene članovima i članicama nacionalni savita nacionalni manjina. Obuka je organizovana u Narodnom pozorištu u okviru projekta „Neka ravnopravnost postane stvarnost”, koji zajedno sprovode Poverenik za zaštitu ravnopravnosti i Savez udruženja „Kuća ljudskih prava i demokratije”.

Očekiva se da informacije stignu do šireg kruga ljudi u nacionalnim zajednicama

Bunjevačku nacionalnu zajednicu su na ovom seminaru pridstavljali pridsidnica BNS **mr Suzana Kujundžić Ostojić** i članovi BNS – **Mirko Bajić, Stanislava Lutkić** i **Dejan Parčetić**.

– Ovo je treći od predviđeni pet seminara na teritoriji Srbije koji se održavaju s ciljem upoznavanja predstavnika nacionalni savita sa instumentima u borbi protiv diskiminacije, upoznavanje sa institucijom poverenika za zaštitu ravnopravnosti. Seminarom je predviđeno takođe popunjavanje pritužbe i upoznavanje s procedurom koja dalje slidi – naglasio je jedan od predavača, **Slobodan Milivojević**, savetnik u stručnoj službi za zaštitu ravnopravnosti.

Advokatica komiteta pravnika za ljudska prava **Kristina Todorović**, istakla je da se komitet bavi u svom radu zabranom diskriminacije i obukom građana s akscentom na manjinske grupe o tom šta je diskriminacija i na koje načine se lica koja smatraju da su ugrožena mogu zaštiti priko nadležni institucija.

– Za diskiminaciju se treba obratiti povereniku za zaštitu ravnopravnosti s obzirom na to da je on taj koji može da uđe i u privatne odnose između privatnih lica za razliku od zaštitnika građana koji može da reaguje ukoliko je povredu izvršio organ vlasti. I to je suštinska razlika između ova dva nezavisna organa koju približavamo učesnicima seminara –naglasila je advokatica Todorović i istakla očekivanja nakon završenog seminara

– Očekujemo da se poveća informisanost tj. znanje o temi diskriminacije kod predstavnika nacionalnih saveta nacionalnih manjina, što ćemo meriti, između ostalog, i povećanim brojem tužbi kod poverenice za zaštitu ravnopravnosti. Svakako, očekujemo da predstvnici nacionalnih saveta prenesu širem krugu ljudi, odnosno svojoj nacionalnoj zajednici.

Iz Bunjevačkog nacionalnog savita poručuju da se za svaki slučaj pripoznavanja diskiminacije, pripadnici bunjevačke nacionalne manjine mogu najprija obratit Bunjevačkom nacionalnom savitu, posli čega će se priduzet mire u skladu sa zakonom. **R. P.**

ZAKON

Prema Zakonu (Sl.glasnik RS br. 22/2009) „Diskriminacija je svako pravljenje razlike ili nejednako postupanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva) u odnosu na lica ili grupe, na otvoren ili prikriven način, na osnovu nekog njihovog stvarnog ili pretpostavljenog ličnog svojstva (član 2.). Diskriminacija je nejednako postupanje prema jednakima i jednako postupanje prema nejednakima.”

Oblici diskriminacije, prema Zakonu mogu bit:

Neposredna diskriminacija (član 6.), posredna diskriminacija (član 7.), povreda načela jednakih prava i obaveza (član 8.), zabrana pozivanja na odgovornost (član 9.), udruživanje radi vršenja diskriminacije (član 10.), govor mržnje (član 11.), uznemiravanje i ponižavajuće postupanje (član 12.) i teški oblici diskriminacije (član 13.).

Učesnicima seminara približeni su i pokazani načini zaštite odnosno podnošenja tužbe protiv diskiminacije. Pa tako, pritužbu zbog diskriminacije, prema Zakonu, može podneti:

„Svako fizičko ili pravno lice ili grupa lica koja smatra da je pretrpela diskriminaciju, organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava i svako drugo lice, u ime i uz saglasnost lica koje smatra da je pretrpelo diskriminaciju, u slučaju diskriminacije grupe lica, organizacija koja se bavi zaštitom ljudskih prava može podneti pritužbu u svoje ime, bez saglasnosti lica za koje smatra da je pretrpelo diskriminaciju.”

Svako ko je povređen diskriminatorskim postupanjem ima pravo da podnese tužbu sudu (član 41.). Tužbom se može tražiti: Utvrđenje da je tuženi diskriminatorski postupao prema tužiocu ili drugome; Zabrana izvršenja radnje od koje preti diskrimnacija, zabrana daljeg vršenja radnje diskriminacije, odnosno zabrana ponavljanja radnje diskriminacije; Izvršenje radnje radi uklanjanja posledica diskriminatorskog postupanja; Naknada materijalne i nematerijalne štete; Objavljivanje presude i privremene mere (uz tužbu, u toku postupka, sve do sprovođenja izvršenja).

XV MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP „MANJINSKI JEZICI U OBRAZOVANJU I NASTAVI: IZAZOVI I NOVE SMERNICE”

Na evropskom putu

Naučna, književna i informativna izdanja bunjevački institucija i udruženja, umitnički radovi u slamarskoj tehniki, nošnja, narodne igre i lipote bunjevačkog govora – sve je to bilo pridstavljeno na sajmu manjinski jezika i kultura

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu je od 28. do 30. maja bio domaćin XV međunarodnog naučnog skupa pod nazivom **„Manjinski jezici u obrazovanju i nastavi: izazovi i nove smernice”**. Rič je o skupu koji se održava već tridest godina u različitim univerzitetskim centrima u svitu i koji se bavi pitanjima manjinski jezika, a okuplja brojne stručnjake iz ove naučne oblasti iz zemlje i svita.

Veliko interesovanje za štand Bunjevaca

Ratifikacija jezika – sigurnost zajednice

Svečano otvaranje konferencije je održano u četvrtak, 28. maja, u zgradi Rektorata Univerziteta u Beogradu, a njemu je, isprid Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, prisustvovala pridsidnica Savita **mr Suzana Kujundžić Ostojić**.

Primarni cilj konferencije jeste pridstavljanje dostignuća i dobre prakse iz oblasti nastave manjinski i regionalni jezika, ko i razmina iskustva i uspostavljanje smirnica za dalja istraživanja, ko i razvoj formalnog i neformalnog obrazovanja na manjinskim jezicima.

Prema ričima **dr Julijane Vučo**, profesorke na Filološkom fakultetu i pridsidnice organizacionog odbora, sama konferencija je od posebnog značaja prija svega za produbljivanje i jačanje već postojeći uspišni veza s univerzitetima u regionu, Evropi i svitu, ko i za uspostavljanje novi mogućnosti naučne i univerzitetske saradnje.

– Nalazimo se u trenutku u kome se plurilingvizam u Evropi izuzetno ceni, poštovanje svakog jezika pojedinačno i svih jezika zajedno koji se neguju i koriste u Evropi jeste zadatak svakog poslenika u kulturi i obrazovanju, a posebno Filološkog fakulteta i Ministarstva prosvete, ko i u sličnih institutucija u našoj zemlji – kazala je Vučo, te je izrazila uvirenje da budućnost jezika nacionalni manjina nije ugrožena, čak je, kako je kazala, esktremno pozitivna.

– Odumiranje jezika zavisi pre svega od govornika tog jezika, od njihove želje i snage da se odupru onom što može da bude razlog odumiranja jezika, a to su ekonomski, politički i drugi razlozi. Verujem da u Srbiji danas ne bi trebalo da preti odumiranje bilo kom od manjinskih jezika, ukoliko budemo u situaciji da stvorimo uslove u kojima će se obrazovanje odvijati na tim jezicima, a podjednako je važno da pripadnici manjina budu uključeni u kontekt srpske društvene zajednice kroz poznavanje većinskog, srpskog, jezika – zaključila je naša sagovornica.

Konferenciju je zvanično otvorio **prof. dr Ranko Bugarski**, koji je divanio o Evropskoj povelji o regionalnim i manjinskim jezicima posli dvi decenije.

S obzirom na to da je prof. Bugarski i ekspert Savita Evrope za regionalne i manjinske jezike, dobro je upoznat s radom Bunjevačkog nacionalnog savita, poteškoćama s kojima se susriće kad je u pitanju standardizacija jezika, ko i sa specifičnim karakteristikama bunjevačke nacionalne manjine.

– Što se tiče statusa bunjevačkog govora, odnosno jezika, to je praktično jedna terminološka razlika koja je više diktirana nekim spoljnim uslovima, pretežno političke prirode, jer razlika između govora i jezika nije zapravo lingvistička. Kada uznapreduju procesi standardizacije bunjevačkog govora koji su sada u toku, onda će biti mnogo lakše da se pređe i ta prepreka, pa da onda bunjevački i zvanično bude nazivan jezikom – kazo je prof. Bugarski, te se osvrnio na polemiku koja se ne tako davno povela oko izdavanja bunjevačke čitanke i gramatike „Klupče” na ćirilici. Naime, on smatra da je polemika bila suvišna, jel je situacija takva da dica, pa i manjinska, u škulama prvo uče ćirilicu, a tek posli tog latinicu.

– Smatram da su bunjevačka čitanka i gramatika jako važne u

JEDAN OD NAJLIPŠI ŠTANDOVA

Na sajmu manjinski jezika i kultura, Bunjevci su imali i šta da pokažu. Tako je etno postavku koja je med positiocima privlačila najviše pažnje pripravilo Kulturno-umitničko društvo „Bunjevka”, za tradicionalne kolače je bilo zaduženo UG „Bunjevačka vila” iz Male Bosne, reprezentativna grupa BKC-a „Tavankut” se pridstavila s narodnom igrom u bunjevačkoj nošnji, dok je njeva mlada članica koja u škuli pohađa izborni predmet bunjevački govor s elementima nacionalne kulture Željana Tumbas Loketić pokazala svu lipotu bunjevačkog govora i njegove specifičnosti kroz recitaciju pisme „Barska lipotica” od Gabrijele Diklić.

Ipak, najvažnija od svega su bila naučna, književna i informativna izdanja Bunjevačkog nacionalnog savita, „Bunjevačkog informativnog centra”, Bunjevačke matice, KUD-a „Bunjevka” i BKC-a „Bajmok”.

ŠARENILO NARODNOSTI

Nuz Bunjevce, na sajmu su svoje specifičnosti pridstavile ukrajinska, grčka, slovenačka, slovačka, bugarska, mađarska i albanska nacionalna zajednica, ko i romska, sefardska i makedonska kultura.

ovoj fazi standardizacije bunjevačkog govora i mislim da je to znak da stvari idu pravim putem, što me veseli – kazo je naš sagovornik.

Učesnici konferencije su imali priliku da pridstave manjinske jezike s različiti aspekata: jezičke politike, višejezičnosti, metodike nastave, jezički ideologija i stavova, pa je u tom smislu od velikog značaja prisustvo pridstavnika bunjevačke nacionalne manjine na ovom međunarodnom skupu. To je potvrdila i pridsidnica NSBNM mr Suzana Kujundžić Ostojić.

– Za svaku nacionalnu manjinu je od izuzetnog značaja prikazivanje svega onog što radi i čime se bavi kad je u pitanju jezik, a Bunjevci, ko neko ko radi na standardizaciji jezika, svakako triba da prikažu sve ono što je bitno. Sve što je vezano za standardizaciju, ko i podrška Srbije bunjevačkom govoru u trenutku kad triba da postane jezik, zdravo je važna, i mi bez te podrške ne bismo mogli ni počet sav ovaj poso, a nadam se da ćemo ga s uspihom završit – kazala je pridsidnica Savita, te je naglasila da je bitno i to što je tokom trajanja konferencije nikoliko puta bio pomenut i bunjevački govor u smislu onoga na šta se Srbija obavezala kad je rič o ratifikaciji jezika, budući da to zajednici daje sigurnost i nadu.

Sajam manjinski jezika kultura

U okviru konferencije, posli svečanog otvaranja, u dvorištu Kapetan Mišinog zdanja je održan i sajam manjinski jezika i kultura, a nuz brojne nacionalne manjine, priliku da se pridstave su imali i Bunjevci. Tako su prisutni, na štandu bunjevačke manjine, mogli da vide sve ono što je karakteristično za nacionalnu zajednicu – izdanja bunjevački institucija i udruženja, slamarsku umitnost, nošnju i igru, što je na najlipši način pridstavilo identitet, kulturu i istoriju naše zajednice. Zanimljivo je da je tušta mladi studenata, al i stariji akademika, obalazilo bunjevački astal i raspitivalo se za istoriju, kulturu i običaje manjine.

Nuz bunjevačku, i sve druge nacionalne manjine su se potrudile da se pridstave u što lipšem svitlu, i da što bolje i jasnije upoznaje zainteresovane s njevom posebnosti,.

Sajmu su, isprid bunjevački institucija i udruženja, prisustvovale pridsidnica Odbora za obrazovanje **Mirjana Savanov** i pridsidnica Odbora za kulturu **Kata Kuntić**.

V. K.

OSNOVAN BUNJEVAČKI EDUKATIVNI I ISTRAŽIVAČKI CENTAR „AMBROZIJE ŠARČEVIĆ”

Budućnost Bunjevaca u obrazovanju

Početkom ove godine u Subotici je osnovana nevladina organizacija Bunjevački edukativni i istraživački centar „Ambrozije Šarčević”. S kojim ciljom i zadacima, pitali smo **mr Suzanu Kujundžić Ostojić**, pridsidnicu Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne zajednice, jednu od osnivača novog centra. Pored nje osnivači su **dr Aleksandar Raič, dr Jelisaveta Kalajdžić, dr Saša Marković** i **Nikola Babić**.

– Od kako je uveden bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture, ko izborni predmet u osnovne škule, postoji potriba za jednim udruženjom čiji bi zadataki bila briga oko obrazovanja pripadnika bunjevačke zajednice. Jel, u obrazovanju mladi kadrova je naša budućnost ko zajednice. Bunjevački edukativni i istraživački centar „Ambrozije Šarčević” osnovan je sa ciljom da pomogne Nacionalnom savitu oko obrazovanja i istraživanja, i da istu oblasti unapridi. Istraživanja će se radit u oblasti jezika, istorije, a obavljaće se i sociološka istraživanja. Ovo udruženje, ko i većina naši udruženja, nema svoje prostorije, al zato ima ozbiljne i velike planove u obadva dila za koje je osnovan. Osim obrazovanjom i naučnim istraživanjom Udruženje će se bavit zaštitom prava dice, žena, stari lica, održavanjom seminara na kojima bi se podigla svist zajednice u povodu aktuelni društveni tema – objašnjava mr K. Ostojić, te dodaje da je neophodno ozbiljno se pozabavit pitanjom kvaliteta nastave, s obzirom na to da nastavu bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture pohađa više od 400 đaka, kojima predaje dvadesetak učitelja.

– Cilj nam je da ti đaci dobiju znanje i kvalitet više, da brinemo o njevom uspihu u škulama, da njim pomognemo u odabiru pravog zanimanja, a one najbolje uputimo na najbolji fakultet, kako bi imali što bolju osnovu za svoj život. U XXI viku najveće blago je znanje i informacija, brez tog imate male šanse. Ambrozije Šarčević je ovo znao još dobrim prija, divanio je šest jezika, bio advokat, borio se za prosvitljenje svojeg naroda i zbog svega tog često žrtvovo i sebe i svoju porodicu. Čini mi se da je ponovo došlo vrime za take ljude med nama, koji će nesebično davat sebe za svoj narod i pokušat uradit sve kako bi naše mlade postavili na sigurne noge i tako obezbidili za nji bolju budućnost. Što bude više taki med nama, što ovaj Centar bude imo više vridni saradnika, njegov uspih će bit veći – kazala je mr Suzana Kujundžić Ostojić.

E. B.

BUNJEVAČKA MATICA NAJAVILA PRIDSTAVLJANJE MOLITVENIKA BISKUPA IVANA ANTUNOVIĆA, POVODOM OBILUŽAVANJA 200 GODINA OD NJEGOVOG ROĐENJA

„Čovik s Bogom”

Bunjevačka matica i Katoličko društvo za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović” održali su u sridu, 13. maja, konferenciju za novinare, na kojoj je saopšteno da će ova dva udruženja, povodom dva vika od rođenja bunjevačkog priporoditelja, prosvititelja i rodoljuba biskupa **Ivana Antunovića**, izdat reprint molitvenika „Čovik s Bogom” iz 1884. godine, koji je štampan na 912 strana i pisan na bunjevačkom jeziku.

Tamara Babić, Andrija Anišić, Ivan Sedlak

Ivan Sedlak, pridsidnik Bunjevačke matice, kazo je tom prilikom da je izdavanje molitvenika od posebnog značaja, imajuć u vidu njegovu istorijsku i društvenu vridnost, čije dilove virnici i danas koriste u molitvama.

Pridgovor molitvenika piso je **mons. dr Andrija Anišić**, župnik crkve Svetog Roka u Subotici, koji se tokom svog rada dugi niz godina bavio životom i radom biskupa Ivana Antunovića.

Kako je tom prilikom saopšteno, svečano pridstavljanje molitvenika povodom 200 godina od rođenja biskupa Antunovića, biće održano 17. juna u Velikoj vićnici Gradske kuće u Subotici s početkom u 19 sati.

Pridsidnik Bunjevačke matice će tom prilikom pročitat svoj referat o radu biskupa Antunovića, a biće pročitan i pridgovor.

U muzičkom dilu programa najavljeno je izvođenje bunjevački pisama, a učestvovaće i crkveni hor „Collegium musicum catholicum”.

Molitvenik je štampan u tiražu od 500 komada, a mož se nabavit u prostorijama Bunjevačke matice i kancelarijama župe Sv. Roka. **S. N.**

Zaključak povodom najave

Povodom najave da će Bunjevačka matica u suizdavaštvu sa Katoličkim društvom za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović” izdat molitvenik biskupa Ivana Antunovića „Čovik s Bogom”, u prostorijama Bunjevačkog nacionalnog savita divanilo se na ovu temu u četvrtak, 14. maja. Sidnici su prisustvovali članovi Odbora za kulturu, a prisutni su bili i pridstavnici udruženja kulture. Tom prilikom razmatrana je informacija o opridiljenju UG „Bunjevačka matica” da obilužavanje 200 godina od rođenja biskupa Ivana Antunovića, koji se smatra bunjevačkim priporoditeljem, i izdavanje knjige molitvenika biskupa Ivana Antunovića „Čovik s Bogom”, radi u saizdavaštvu sa hrvatskim udruženjom „Katoličko društvo za kulturu, povijest i duhovnost – Ivan Antunović”, a ne s Nacionalnim savitom bunjevačke nacionalne manjine. Nakon rasprave, apsolutnom većinom svi prisutni, uz dva uzdržana glasa donet je zaključak u kojem stoji slideće:

„Poziva se UG ‘Bunjevačka matica’ da odustane od saizdavaštva knjige molitvenika biskupa Ivana Antunovića – „ČOVIK s BOGOM”, i zajedničkog obilužavanja 200 godina od rođenja biskupa Ivana Antunovića, sa hrvatskim udruženjem ‘Katoličko društvo za kulturu, povijest i duhovnost –Ivan Antunović’, i da ove aktivnosti sprovede pod pokroviteljstvom i u saradnji sa Nacionalnim savitom bunjevačke nacionalne manjine. Ne postoje priprike da se u tom slučaju u postupak izdavanja knjige molitvenika uključi župnik crkve Sveti Roko dr Andrija Anišić, ko katolički svećenik.

Pridlaže se da se, ukoliko Bunjevačka matica ne prihvati ovaj Zaključak, o svemu izjasni Nacionalni savit na svojoj sidnici.”

Zaključak sa proširene sidnice Odbora za kulturu Bunjevačkog nacionalnog savita od 14. maja, razmotrila je Bunjevačka matica, a njezin odgovor bio je da zaključak ne mož prihvatit iz više razloga, izmed ostalog zbog tog što je realizacija ugovora o izdavanju molitvenika u poodmlakoj fazi, uz navođenje da Matica jubilej obilužava sama, te napominu da je molitvenik knjiga sa virskim sadržajom, koja pripada svim katolicima i da je to jedina kopča zajedničkog izdavanja.

S. N.

ODRŽANA PROŠIRENA SIDNICA ODBORA ZA KULTURU BNS-A

Konkursi i pripreme za litnje manifestacije

Najavljen velik broj događaja tokom lita

Odbor za kulturu Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine je u četvrtak, 14. maja, održo proširenu sidnicu na čijem dnevnom redu se divanilo o podrški projekata po konkursima na svim nivoima, raspodili sridstava po konkursu bunjevačke nacionalne manjine, a takođe se vodio dogovor oko učešća bunjevački udruženja u realizaciji programa obilužavanja nacionalnog praznika „Dan Dužijance 2015" i XIV Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva. Sidnici su prisustvovala udruženja s bunjevačkim pridznakom, iz Subotice i iz okolni mista, ko i iz Sombora.

Kad je rič o tački o raspodili sridstava po konkursima na svim nivoima, udruženjima je kazano da se radi jedno ozbiljno sistematsko praćenje, jel uglavnom većina udruženja ne konkurišu s jednim projektom samo na jedan konkurs, već obično veliki projekti iđu na sve konkurse. Upravo zbog tog je zajednički cilj da se napišu dobri projekti koji će proć na glavne konkurse u Srbiji, te da se svudan štogod dobije.

– Komisija je prigledala sve i dala ocinu projekata, a takođe je i Odbor za kulturu dao svoje mišljenje, dok je krajnju odluku dono Savit – divani pridsidnica Odbora za kulturu **Kata Kuntić**, te dodaje:

– Većina projekata je prošla. Međutim, triba da napomenem da imamo jedan problem, budući da Sombor i Novi Sad ne traže od Savita mišljenje za podržavanje projekata, iako imamo dva udruženja u Novom Sadu i tri u Somboru. Naše mišljenje traži samo grad Subotica.

Med bunjevačkim udruženjima su se ove godine pojavili i niki novi projekti, pa je tako UG „Bunjevci" iz Ljutova napravilo projekat „Ris i Dužijanca na salašu" koji triba da se održi na lito.

– Brez obzira na to o kojem konkursu je rič, uglavnom veliki, dobri projekti prođu svudan, dok manji na nikom konkursu prođu, a na nikom ne. Ipak, svi pridstavnici udruženja imaje isti velik problem, a to je da sridstva još uvik ne dolaze, iako su još davno raspoređena. Maj je za nama, a svi radimo još uvik brez novaca, što je zdravo teško. Ne znamo zašto taj priliv sridstava iđe tako sporo, al je činjenica da je ovo već druga-treća godina da sridstva tako kasno dolaze – napominje naša sagovornica, te dodaje da su bunjevačka udruženja svesna da po ovom pitanju Bunjevački nacionalni savit ne može ništa da uradi, što je i kazano da proširenoj sidnici.

U tački koja se ticala raspodile sridstava po konkursu Bunjevačke nacionalne manjine, odnosno sridstava koja su iz budžeta za 2015. godinu opridiljena za kulturu, udruženja su na sidnici upoznata s načinom na koji će se na ta sridstva moć aplicirat, kako će se moć utrošit i koje su to obaveze prema Nacionalnom savitu nakon dodile sridstava.

Na sidnici su se udruženja dogovarala i o učešću na obilužavanju nacionalnog praznika „Dan dužijance 2015" i XIV Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva, pa su tako pridstavnici udruženja dobili zadatak da osmisle s čime će se uključit u realizaciju ovi programa.

V. K.

BOGATI PRIDFESTIVALSKI DANI

XIV Festival bunjevačkog narodnog stvaralašta je posto jedan od prioritetni projekata, budući da je proglašen ko projekat od posebnog značaja za grad Suboticu. Ove godine je u planu da njega uveliča velik broj učesnika i da bude održan na višem i lipšem nivou.

Tako će, u okviru pridfestivalski dana bit održane slideće manifestacije i aktivnosti:

– „Priskakanje vatre" na sv. Ivana Cvitnjaka u Maloj Bosni – 25. jun

– „Ris i Dužijanca na salašu" u Mirgešu – 12. jul

– Kolonija slamara u Aleksandrovu – 19. jul

– Festival bunjevački pisama i igara „Nek se znade da Bunjevac živi" u Tavankutu – 1. avgust

– Radionica pletenja vinaca, krune i perlica za Dužijancu od novog žita u Subotici i Bajmoku – 2. avgust

– Izložba slika somborski slamara i dičije sigre na salašu su takođe u planu da se održe početkom avgusta, al tačni datumi još nisu utvrđeni.

FESTIVALSKI DANI

Kad je rič o festivalskim danima, ove godine će XIV Festival bunjevačkog narodnog stvaralaštava upotpunit brojni programi i zanimljivi sadržaji.

Tako je za 10. jun planirano svečano obilužavanje „200 godina od rođenja biskupa Ivana Antunovića" – u Gradskoj biblioteki u Subotici, dok će 11. juna u Muzičkoj škuli u Subotici bit održana izložba i tribina povodom „70 godina od smrti Mije Mandića".

III Panel konferencija će se održat 14. avgusta u Plavoj sali, a isti dan će se u Vestibilu Gradske kuće otvorit etno izložba „Dužijanca".

Centralna manifestacija će svakako bit obilužavanje jednog od nacionalni praznika Bunjevaca – „Dana Dužijance", na kojoj će 17. avgusta, izmed ostalog, bit upriličena i svečana akademija u Velikoj vićnici Gradske kuće.

U TOKU JE UPIS DICE NA PREDMET BUNJEVAČKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Prilika da se nauče divan, običaji, tradicija...

Tradicionalna bunjevačka ila za ispraćaj osmaka u sridnje škule

Svi oni koji žele da im dica u škulama pohađaju nastavu predmeta bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture mogu upisat dicu, a kako ističe **Mirjana Savanov**, pridsidnica Odbora za obrazovanje u Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine, al i profesorica razredne nastave, ovo je pravo vrime za to.

– U toku je upis prvaka u osnovne škule, a već je i počela anketa o upisu na izborne predmete, pa zato i pozivam roditelje da dicu upišu na predmet Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture. Ankete početkom juna popunjavaje i učenici od prvog do sedmog razreda, pa, takođe, i nji pozivam da se upišu. Naravno, i dalje ostaje pravilo da se za ovaj izborni predmet mogu odlučit i oni koji ga dosad nisu pohađali – divani Mirjana Savanov.

Naša sagovornica ističe da se na časovima bunjevačkog, kako to iskustvo pokazuje, mož tušta naučit.

– Imamo dobra iskustva iz prithodni godina, zadovoljstvo učenika koji na ovim časovima nauče bolje bunjevački divan, al nauče i običaje, tradiciju, kulturu...

Na časovima bunjevačkog uči se i o tradicionalnim ilima kod Bunjevaca, a upravo je to bila tema završnog časa za osmake u Osnovnoj škuli „Matija Gubec" u Tavankutu. Sedmaci su svoje starije kolege ispratili na više škule, a od nji su se oprostili uz nika od tradicionalni ila kod Bunjevaca, palačinte i nasuvo s krumpirom. I ovaki rad je, kako ističe Mirjana Savanov, dobro prihvaćen od strane dice.

– Iskustvo i praksa su pokazali da dica vole da budu aktivna i korisna i da pokažu ono što znaju. Naša dica su od mali nogu uključena u život domaćinstva, spram uzrasta, pa su tako i danas sedmaci i osmaci došli sa bogatim pridzanjem, al su tušta naučili i na časovima bunjevačkog. Važno nam je da se i dica na ovaj način afirmišu, da pokažu za šta su sposobni, zato se i vole časovi bunjevačkog.

Med onima koji su pratili osmake bila je i **Ivona Balažević**, koja je pomagala u pripravljanju užne.

– Mislim da smo na lip način ispratili naše starije drugare, održali smo zajednički čas, skuvali nasuva sa krumpirom i palačinte, i lipo se družili na ovom ispraćaju.

Ivana Jurić, učenica osmog razreda, se zafalila na pažnji ukazanoj od sedmaka i dodala:

– Žao mi je što napuštam osmi razred, jer verovatno neću imat prilike učit bunjvački u sridnjoj škuli. Bilo mi je lipo na časovima bunjevačkog, tušta sam naučila o običajima Bunjevaca, a kako sam tu, u Tavankutu, rado ću pomoć mlađim đacima, al i kroz Bunjevački kulturni centar „Tavankut".

N. S.

PRIKO ČETRISTO DICE

Predmet Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture se izučava u kontinuitetu od škulske 2007/2008. godine, na teritoriji Subotice i Sombora. Prvo su ga pohađala dica od prvog do četvrtog razreda, a danas se uči u svim razredima osnovne škule ko izborni predmet.

Iz godine u godinu je primetno povećanje broja dice koja biraju bunjevački ko izborni predmet, a trenutno ovaj predmet uči priko 400 dice.

ESKURZIJA NA „ĐORĐEVIĆ SALAŠU"

U subotu i nedilju, 30. i 31. maja, u organizaciji Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine održana je jednodnevna ekskurzija za svu dicu koja u osnovnim škulama uče predmet bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture.

Prvi dan bio je rezervisan za đake od 1. do 4. razreda, drugi za one starije, a svi su se opuštali u prijatnom okruženju „Đorđević salaša" na Paliću.

Bila je to nagrada za svu dicu koja su tokom godine pokazala da vridno rade na očuvanju bunjevačke kulture, tradicije, jezika, običaja...

U OSNOVNOJ ŠKULI „IVAN GORAN KOVAČIĆ” U SUBOTICI ODRŽAN PROMOTIVNI ČAS BUNJEVAČKOG

Drugari najbolji promoteri

Predmet bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture u osnovnim škulama u Subotici i Somboru postoji od škulske 2007/2008. godine, a od tada je tušta urađeno na promociji ovog predmeta, o čemu divani i sve veći broj dice koja se odlučivaje za ovaj vid izborne nastave. No, u Bunjevačkom nacionalnom savitu ističu da ima još tušta prostora za napridovanje.

Upravo zato se nastavlja promocija ovog predmeta, a med škulama u kojima još nema nastave bunjevačkog se nalazi i Osnovna škula „Ivan Goran Kovačić” u Subotici koja je u sridu, 27. maja, bila domaćin promotivnog časa za nastavu u okviru predmeta bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture, koji se u osnovnim škulama nalazi u grupi izborni predmeta.

Dica iz OŠ „Ivan Goran Kovačić” pažljivo slušala šta su im divanili drugari

Pridstavljanju su prisustvovali đaci od drugog do četvrtog razreda pomenute škule, a zanimljivo je bilo da su im promociju priredili učenici Osnovne škule „Sveti Sava”, koji su se potrudili da svojim vršnjacima prinesu dio naučenog.

– Sve ono što smo naučili protekle godine pritvorili smo u video prezentaciju, čime smo, nadam se, približili našim drugarima sve ono što se uči na časovima bunjevačkog. Na kraju smo im pripravili kviz, kroz asocijacije, da vidimo koliko je njevo opšte znanje o nekim oblastima koje se uče na časovima bunjevačkog, al i jednu malu sigru kroz koju smo vidili koliko znaju bunjevačke riči – kazala je **Vesna Biljanski** koja u OŠ „Sveti Sava” pridaje predmet bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture.

Žužana Tikvicki, v.d. direktora OŠ „Ivan Goran Kovačić”, istakla je da su u ovoj škuli uvik voljni da izađu u susrit svima koji žele da pokažu štogod novo.

– Drago mi je što možemo da saznamo nešto više o običajima i kulturi naroda sa kojim živimo u ovoj multikulturalnoj sredini. Triba da se prilagodimo, da uvik učimo nešto novo o običajima i kulturi drugi zajednica i da ih poštujemo. Virujem da će ova prezentacija pozitivno uticati na naše đake i da će biti raspoloženi da uče bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture – kazala je direktorica škule domaćina.

Učenici pokazali da imaju značajno pridzanje

Da je ovo jedna od aktivnosti Nacionalnog savita bunjevačke manjine potvrdio je **Nikola Babić**, član BNS-a, koji se zafalio direktorici i škulskom odboru OŠ „Ivan Goran Kovačić” na razumivanju i dodo:

– Ovo je jedan od načina da približimo nastavu bunjevačkog dici koja još nisu imala priliku da ga uče. Znači nam pomoć dice koja već uče bunjevački, lakše nam je da tako drugoj dici i njevim roditeljima približimo nastavu bunjevačkog, a njevi drugari su im najbolje pomogli da steknu sliku kako se radi na časovima na kojima se niguje naš maternji jezik. Dobro je što su đaci iz OŠ „Ivan Goran Kovačić” mogli da iz ugla dice koja već uče bunjevački sagledaju svu lipotu predmeta i programa koji se odvija u okviru te nastave – dodo je Babić.

N. S.

UTISCI DICE

Dica iz OŠ „Ivan Goran Kovačić” sa pažnjom su pratili izlaganje njevi drugara, a nakon prezentacije su bili raspoloženi da podile svoje utiske.

Nađa Šećerov je kazala da joj se svidilo to što su drugari iz OŠ „Sveti Sava” pokazali, dok su njezine drugarice iz drugog razreda sa ponosom kazale da su naučile nove riči. Na primer, naučile su da se zavesa kaže viranga, torba taška, a prozor pendžer.

Pofalno o prezentaciji su se izrazili i učenici trećeg razreda, Pavle i Andrija Višković. Oni su kazali da im je bilo zanimljivo naučit štogod o običajima Bunjevaca, da je bilo dobro vidit kako to izgleda u drugoj škuli, a i njima je bilo drago što su naučili nove riči.

TIHOMIR VRBANOVIĆ, PRIDSIDNIK ODBORA ZA OBAVIŠTAVANJE U BUNJEVAČKOM NACIONALNOM SAVITU

Situacija mož bit još bolja

U Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine o stanju obavištavanja i informisanja stara se Odbor za obavištavanja. Kako u razgovoru za „Bunjevačke novine" divani **Tihomir Vrbanović**, pridsidnik Odbora, situacija na ovom polju nije tako loša, al svakako da ima još dosta mista da ona bude i još bolja.

Tihomir Vrbanović

– U novom sazivu BNS-a Odbor je počo ozbiljnije radit, a zatekla nas je oma na početku jedna neugodna situacija. Problem s neizvesnom sudbinom Radio Subotice se tiče i nas, Bunjevaca, jel smo tamo imali značajan prostor za informisanje na bunjevačkom jeziku. O ovom će se još svakako divanit na narednim sastancima Odbora, al i BNS-a, jel su radio emisije izuzetno značajne. Dal će se dalje emitovat na Radio Subotici, el kakom drugom prigodnom mediju vidićemo, al emisije se ne smiju prikidat – divani Vrbanović o aktuelnom problemu.

Na uvodnim sastancima divanilo se i o drugim problemima, a Vrbanović navodi da se mora poradit na informisanju i obavištavanju Bunjevaca u „dijaspori".

– Želimo da našim Bunjevcima van regije Subotice i Sombora takođe omogućimo dobro informisanje. Značajan dio našeg življa je u Mađarskoj, a tu ima dosta prostora da se poboljša stanje s informisanjom. Ideja je da se šalje veći kontingent „Bunjevački novina", a velik doprinos na ovom polju daje internet – govori Vrbanović, pa se osvrće najnovijem medijskom prostoru:

– Internet je definitivno budućnost svega, pa i informisanja. Dobro je što na ovom polju mi već imamo kvalitetan i uhodan portal www.bunjevci.net, a imamo informacije da je izuzetno praćen, kako sa teritorije Srbije, tako i iz inostranstva, pa tako, na primer, redovne posite ovaj portal ima iz Australije, Kanade... Svakako, i na ovom polju mora i može bolje. Potribno je da sadržaj na portalu bude još češće ažuriran, da se prate događaji u bunjevačkoj zajednici, al i najavljuju dešavanja. Naravno, za još bolji rad portala je potribno virovatno još ljudstva, dodatne finansije, sve su to ideje za naredni period.

Ono što je u bunjevačkim medijima na zadovoljavajućem nivou jeste stanje u štampanim medijima.

– Pod okriljem Novinsko izdavačke ustanove „Bunjevački informativni centar" izlaze već „Bunjevačke novine" i „Tandrčak", a godinu i po dana u zajednici imamo i novi list za mlade „Bocko", u izdanju Bunjevačkog medija centra, Bunjevačka matica izdaje dvomisečnik „Rič Bunjevačke matice", sve u svemu situacije je dosta dobra. Radi se i na formiranju medijske kuće u Somboru koja će se bavit produkcijom emisija na bunjevačkom. I ovo što je dobro ne smi ostat na ovom nivou, neg je potribno konstatno raditi na osvežavanju i proširivanju sadržaja, u svim medijima.

Tema jednog od sastanaka Odbora za informisanje bila je i TV emisija „Spektar" koju realizuje Radio-televizija Vojvodine, a Vrbanović ističe da je stav BNS-a da bi svakako bilo dobro da se emisija emituje učestalije, odnosno da prid gledaocima svake nedilje bude nova emisija.

Odbor za obavištavanje stara se o radu bunjevački medija, al isto tako prati i koliko su Bunjevci zastupljeni u drugim, prija svega lokalnim medijima.

ODBOR

Pridsidnik Odbora za obavištavanje u Bunjevačkom nacionalnom savitu je Tihomir Vrbanović, a u njegovom radu učestvuju još Stevan Nemet, Ružica Parčetić, Joso Poljaković i Vanja Kolar.

– Uz nikoliko izuzetaka, Bunjevci nisu baš najbolje zastupljeni u lokalnim medijima. Često nema ni najave dešavanja, a kamoli izveštaja, ozbiljni priloga. Ostvarili smo kontakt s medijima iz Sombora, di očekivamo poboljšanje, dok nam pridstoji da divanimo i s pridstavnicima najveći lokalni medija u Subotici, da probamo da obavištavanje o dešavanjima u bunjevačkoj zajednici bude na zadovoljavajućem nivou – dodaje Vrbanović na kraju.

N. S.

RADNI TIM ZA SARADNJU S DIJASPOROM OČEKIVA TUŠTA AKTIVNOSTI

Postavljeni novi ciljovi i zadaci

Pokornić: Bunjevci iz Mađarske su pripoznali napore koje Savit čini u cilju očuvanja nacionalnog identiteta i kulturnog nasliđa

Izvršni odbor Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine je na sidnici, prilikom konstituisanja, imenovo i radni tim za saradnju s dijasporom. Radni tim čine **Branko Pokornić, Nevenka Bašić Palković** i **Zvonko Stantić**, a njev zadatak je da, u ime Nacionalnog savita, pružaje svu potribnu pomoć bunjevačkim udruženjima, a sve u cilju boljeg organizovanja i jačanja međusobne saradnje Bunjevaca u Republiki Mađarskoj. Takođe, u granicama mogućnosti, pruža njim se materijalna i logistička podrška u njevom opridiljenju kod podnošenja zahtiva za priznavanje Bunjevaca ko nacionalne manjine u Mađarskoj.

Upravo u tom opridiljenju, od 2012. godine se intenzivno održavaje radni sastanci najmanje dvared godišnje s pridstavnicima svi registrovani udruženja s bunjevačkim pridznakom, a nji čine: „Zlatna grana" – Baja, Bunjevačko kulturno uduženje „Neven" - Kaćmar, „Bajska čitaonica" – Baja, Bunjevačko uduženje – Gara, Udruženje Bačalmaš, Udruženje „Kolo" – Tompa, Udruženje Bačbokod i Udruženje iz Felšisentisvana.

– Na nikoliko prvi sastanaka, nuz detaljno upoznavanje s poteškoćama i problemima koji decenijama prate Bunjevce u Republiki Mađarskoj, tražio se i mogući odgovor kako ulit nadu i ojačat bunjevačka udruženja da istraju u svojoj borbi za opstanak bunjevačke zajednice, ko i u kolikoj miri i na koji najefikasniji način pomoć mož da pruži Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine. Tako je došlo do dogovora da se počne s organizovanjom manifestacija pod bunjevačkim imenom, a na osnovu dati pridloga, Savit učestvuje na gradskoj manifestaciji „Bajski kotlić" koji se održava u julu, i to nuz dobijanje gradske saglasnosti za „Bunjevački sokak", zatim se u avgustu u organizaciji KUD-a „Neven" iz Kaćmara održava Dužijanca, dok se u zimskom periodu, u organizaciji „Bajske čitaonice" održava „Bajsko bunjevačko prelo" – nabraja pridsidnik Radnog tima Branko Pokornić.

Uspomena sa jedne od prošli posita Bunjevcima u Baji

Ovaki pristup je za ovo vrime pokazo dobre rezultate, uspio je da približi mnoge ljude, izgladio je prisutne nesporazume, a takođe je otvorio nove prostore međusobnog povirenja i saradnje. Na redu je drugi korak, a Pokornić objašnjava šta on podrazumiva:

– Plan je da se, kroz organizovane radionice, pristupi učenju maternjeg jezika, da se dici u školama kroz slikovnice i praktične priručnike omogući lakše savladavanje bunjevačkog govora, pisama i igara. Želimo organizovat zajedničke dičije radionice, sigre i druženja, a isto tako, već sad, putom radionica sve zainteresovane aktiviste osposobljavamo i za druge važne aktivnosti u cilju zaštite bunjevačkog kulturnog blaga u Mađarskoj.

Čaba Kamerman i Suzana Kujundžić Ostojić

Važno je naglasit da se bunjevačka udruženja iz Republike Mađarske aktivno uključivaje u obilužavanje svi bunjevački nacionalni praznika. Ovi pionirski koraci pomoći i podrške Bunjevcima iz susedne Mađarske su otvorili prostor za izradu Strategije za dalje unapriđenje saradnje, pa je tako, tokom februara ove godine, Radni tim za saradnju s dijasporom na sastanku u proširenom sastavu izvršio analizu ostvareni aktivnosti u prošloj godini, a postavljene su i osnovne smernice za izradu pomenute strategije.

– Moram napominit da su Bunjevci iz Republike Mađarske pripoznali napore koje Savit čini u interesu očuvanja nacionalnog identiteta i kulturnog nasliđa. U svemu ovom se triba istać da u realizaciji svi dosadašnji dogovora posebne zasluge ima Čaba Kamerman, koji je u ulogi koordinatora svi udruženja Bunjevaca u Mađarskoj i nosilac svi važni poduhvata u cilju okupljanja Bunjevaca i bunjevački intelektualaca oko kulturni udruženja radi ostvarivanja osnovnog cilja – priznanja Mađarskog parlamenta da su i Bunjevci nacionalna manjina u Republiki Mađarskoj – naglašava na kraju divana Branko Pokornić.

Budući da se tek sad otvara novo poglavlje razvoja i unapriđenja međusobni odnosa Bunjevaca izmed dvi susedne zemlje, jasno je kolika je potriba za rad ovog Radnog tima, a u narednom periodu prid njim stoje mnogobrojni zadaci i izazovi.

V. K.

SUBOTICA NA BUNJEVAČKOM – HRONIKA ZA MAJ

Nova ulaganja u Suboticu

Pokrajinska vlada je sa značajnim sridstvima stala iza projekta izgradnje Narodnog pozorišta, a najavljiva se pomoć i od Republike

Pridsidnik Vlade AP Vojvodine **Bojan Pajtić** prido je u četvrtak, 21. maja, gradonačelniku Subotice **Jeneu Maglaiu** ček na 145 miliona dinara za izvođenje radova pete faze projekta „Nastavak i završetak rekonstrukcije, adaptacije i izgradnje zgrade Narodnog pozorišta u Subotici". Uručenju čeka je prisustvovo direktor Uprave za kapitalna ulaganja AP Vojvodine **Nebojša Malenković**.

– Samo preko Uprave za kapitalna ulaganja do sad je investirano preko tri milijarde dinara, od čega je izgrađen niz važnih objekata. Na osnovu konkursa raspisanih tokom ove godine za grad Suboticu je opredeljen 271 milion dinara za ulaganje u putnu infrastrukturu, vodovodnu i kanalizacionu mrežu, zdravstvo i izgradnju Narodnog pozorišta – kazo je pokrajinski premijer.

Gradonačelnik Jene Maglai je izrazio zadovoljstvo što je Pokrajinska vlada ponovo stala sa značajnim sridstvima iza ovog projekta, te je dodo da će lokalna samouprava ove godine uložit 25 miliona dinara. Gradonačelnik je izno očekivanje da će se do kraja 2018. godine kompletno realizovat projekat.

Bojan Pajtić je isti dan sa saradnicima obašo i Gerontološki centar i Opštu bolnicu Subotica, di je direktoru, doktoru **Goranu Bićaninu**, uručio ček na oko 48 i po miliona dinara za nabavku kapitalne medicinske opreme.

Delegacija Olomuca u Subotici

Delegacija češkog grada Olomuca na čelu s gradonačelnikom **Antoninom Štanekom** boravila je u dvodnevnoj positi Subotici, te se u utorak, 5. maja, sastala s gradonačelnikom **Jeneom Maglaijom**. Teme o kojima se divanilo su jačanje ekonomske saradnje izmed Subotice i Olomuca, ko i saradnje u oblasti energetske efikasnosti.

Implementacija medijski zakona

U organizaciji Asocijacije nezavisni elektronski medija u četvrtak, 7. maja, u hotelu „Patrija" je održan seminar o implementaciji novi medijski zakona, odnosno Zakona o javnom informisanju i medijima i Zakona o elektronskim medijima.

Tokom seminara se povela rič i o dosadašnjem toku privatizacije medija, a kako je naglašeno, prid procesom privatizacije se nalazi 74 medija.

Državni sekretar u Ministarstvu kulture i informisanja **Saša Mirković** je podsitio da postupak privatizacije medija triba da se završi do 1. jula ove godine. On je kazo da je jedna od odrednica novi medijski zakona projektno sufinansiranje medija od strane Ministarstva kulture i informisanja i lokalni samouprava, te je dodo da je zafaljujuć upravo projektnom sufinansiranju, Ministarstvo kulture postalo najveći donator medija u Srbiji.

Jedan od predavača na seminaru, medijski ekspert **Rade Veljanovski**, ocinio je da će privatizacija dovest do konačnog udaljavanja cilokupnog medijskog sistema od uticaja centara moći – države, politike i biznisa. Međutim, on smatra da sami zakoni nisu dovoljni, već triba da postoji volja da se oni sprovedu i u praksi.

Med brojnim pitanjima učesnika na seminaru, postavljeno je i ono koje se tiče dalje sudbine programa na manjinskim jezicima. Tako je direktor „Bunjevačkog informativnog centra" **Mirko Bajić** naglasio da gašenje Radio Subotice direktno znači i nemogućnost emitovanja emisija na bunjevačkom jeziku, te je pridložio da Grad svoj lokalni servis promini u preduzeće koje pruža tehničke usluge emitovanja. Direktor Radio Subotice **Ljubiša Stepanović** je na seminaru izno inicijativu da se lokalni mediji privedu u lokalne javne servise, te je pridstavio svoj pridlog novog Zakona o lokalnim javnim medijskim servisima koji će proslidit svim lokalnim medijima u našoj državi.

Obilužen Dan pobide nad fašizmom

Dan pobide nad fašizmom – 9. maj, obilužen je u Subotici odavanjom pošte poginilim borcima i polaganjom vinaca na Spomenik žrtvama fašizma. Vince su položili pridstavnici grada Subotice i SUBNOR–a, pridstavnici republički i pokrajinski organa, Severnobačkog okruga, ambasada Rusije, Belorusije i Ukrajine, konzulata Hrvatske i Mađarske, pridstavnici borački i drugi udruženja, organizacija i institucija, ko i brojne političke partije.

Posli završetka svečanosti na Trgu žrtava fašizma, vinci su položeni i u Spomen parku na Pravoslavnom groblju u Dudovoj šumi.

Ambasador Nemačke u Subotici

Povodom obilužavanja 15 godina ekonomske saradnje izmed Srbije i Nemačke, ambasador Nemačke u Srbiji **Hajnc Vilhelm** je u ponediljak, 11. maja, sa saradnicima positio Suboticu, te je tom prilikom obašo projekte koje sprovode GIZ i KfW Banka, a takođe se u Plavoj sali Gradske kuće sasto s gradonačelnikom Subotice **Jeneom Maglaijom**.

Ambasador Nemačke i gradonačelnik su posli sastanka obašli JKP „Subotička toplana" i jezera Palić i Ludaš. U „Subotičkoj toplani" je kazano da je veliki dio toplovodnog sistema rekonstruisan nuz pomoć Nemačke razvojne banke. Kredit od 4,6 miliona evra prošle godine je uložen u zaminu dotrajali toplovodni civi, čime je napravljena značajna ušteda u sistemu daljinskog grijanja, a trenutno se radi na modernizaciji podstanica.

Bespovratna sridstva u iznosu od 5,8 miliona evra, za koja se očekiva da budu dobijena putom kredita kod iste banke, tribalo bi da budu uložena u sanaciju Palićkog i Ludoškog jezera. Projekat još triba da odobri Ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj Nemačke, a ugovor o donaciji bi bio potpisan najesen.

Održan 22. Međunarodni festival pozorišta za dicu

Međunarodni festival pozorišta za dicu, 22. po redu, održan je u Subotici od 17. do 22. maja. U okviru svečane ceremonije otvaranja, u nedilju, 17. maja, na sceni „Jadran" Narodnog pozorišta, selektor i direktor Festivala **Slobodan Marković** uručio je Nagrade za životno dilo „Mali princ" **Minji Suboti**, našem kompozitoru za dicu, fotografu, autoru i voditelju kultne televizijske emisije „Muzički tobogan" i **Panču Pančevom**, poznatom bugarskom književniku i pozorišnom piscu za dicu.

Međunarodni festival pozorišta za dicu u Subotici je pratio i bogat prateći program. Za učešće u takmičarskom programu vladalo je i ove godine veliko interesovanje, pa je tako prijavljena čak 201 pridstava iz 52 zemlje. Selektor Slobodan Marković odabro je 18 pridstava iz 15 zemalja – Meksika, Nemačke, Norveške, Indije, Rusije, Italije, Poljske, Slovenije, Grčke, Hrvatske, Japana, Rumunije, Crne Gore, Mađarske i Srbije, a prema odluki stručnog žirija, Gran pri nagrada za najbolju pridstavu u cilini ovogodišnjeg 22. Međunarodnog festivala pozorišta za dicu pripala

je pridstavi „Kako je otkriveno letenje”, Pozorišta mladi iz Novog Sada.

Još 205 radnika u Masterplastu

Ministar privrede **Željko Sertić** i direktor „Masterplasta YU” **Tivadar Bunford** potpisali su u nedilju,17. maja, u Subotici ugovor o dodili podsticajni sridstava za realizaciju investicionog projekta izgradnje nove fabrike za proizvodnju staklene mreže. Kako je tom prilikom kazano, Vlada Srbije će s dva miliona evra podstać izgradnju novog proizvodnog pogona u kome će poso dobit još 205 radnika. Ministar Sertić je posli potpisivanja ugovora kazo da će „Masterplast YU” ovu finansijsku pomoć dobijat u naredne tri godine, u zavisnosti od daljeg odvijanja investicije, čija je ukupna vridnost osam miliona evra.

Direktor „Masterplast YU” Tivadar Bunford je kazo da se očekiva da prvi radnici budu zaposleni tokom avgusta ove godine, budući da je planirano da prvi radovi budu završeni do kraja jula.

Protiv davanja zakupa strancima

U organizaciji Regionalne kancelarije za ruralni razvoj u sridu, 20. maja, u Novoj opštini je održana tribina o izmini Zakona o poljoprivrednom zemljištu. Kako je tom prilikom kazano, nezvanični tekst nacrta izmina i dopuna ovog zakona pridviđa mogućnost dugoročnog izdavanja državne zemlje do 30 godina pravnim licima na osnovu investicioni planova, što je za poljoprivrednike neprihvatljivo. Njev stav je da nosilac razvoja triba da bude malo porodično gazdinstvo, a ne veliko pravno lice. Pridsidnik Upravnog odbora Asocijacije poljoprivrednika **Miroslav Kiš** je izno zahtive ove asocijacije koji podrazumivaju prodaju dvisto iljada hektara obradivog zemljišta koje nije obuhvaćeno restitucijom onim poljoprivrednicima koji žive i rade di se raspoloživo zemljište nalazi, sotim da se kupovina ograniči na 20 hektara.

Stavove Asocijacije poljoprivrednika podržava i subotička lokalna samouprava. Osim poljoprivrednika i pridstavnika relevantni gradski institutucija, na tribinu su bili pozvani i pridstavnici Ministarstva poljoprivrede, međutim iz Ministarstva niko nije došo, a i odziv poljoprivrednika bio je mali.

Donacija za subotičku bolnicu

Internacionalni klub žena je u nedilju, 17. maja, doniro Opštoj bolnici Subotica ultrazvučni aparat u vridnosti oko 35 iljada evra. Donacija je uručena u okviru projekta opremanja Centra za vantelesnu oplodnju u subotičkoj Bolnici. Ultrazvučni aparat ima tri sonde, od koji je jedna 4D, koja će se koristit u subspecijalističkoj ambulanti za dijagnostiku i ličenje steriliteta.

Kako je kazo načelnik Centra za vantelesnu oplodnju prof. dr **Aleksandar Radulović**, na Odiljenju za humanu reprodukciju se liče parovi i održava se preventivno zdravlje u humanoj reprodukciji u populaciji, a ovo odiljenje je značajno i za otkrivanje i ličenje rani genetski malformacija.

Pridsidnica Internacionalnog kluba žena **Sara Kirbi** je istakla da je donacija ultrazvučnog aparata doprinos da Subotica dobije Centar za veštačku oplodnju, jel je važno da imamo što više dice. Donacija je obezbiđena zafaljujuć aktivnostima na Dobrotvornom bazaru.

Održana sidnica Skupštine grada

Odbornici su na 30. sidnici Skupštine grada Subotice, koja je održana 22. maja, usvojili svi 18 tačaka dnevnog reda. Doneta je Odluka o pribavljanju, otuđenju i davanju u zakup građevinskog zemljišta i pritvaranju prava zakupa na građevinskom zemljištu u pravo svojine.

Opozicioni odbornik **Silard Almaši** je na ovu odluku podno 12 amandmana od koji je Gradsko veće prihvatilo nikoliko – kako one vezane za gramatičke greške, tako i jedan koji se odnosi na buduću obavezu Direkcije za izgradnju grada da jedared godišnje podnosi izveštaj u vezi s aktivnostima koji se tiču pomenute odluke.

Odbornici su na sidnici usvojili i Strategiju razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Subotice za period do 2020. godine.

Skupština grada je takođe donela rišenje o donošenju Programa zaštite, uređenja i korišćenja poljoprivrednog zemljišta u 2015. godini. On pridviđa izdavanje oko 3.500 hektara zemljišta, a prve licitacije se mogu očekivat u julu. Program obuhvata i takozvano „crkveno zemljište”, al rukovodilac odsika za poljoprivredu i zemljište **Grgur Stipić** objašnjava da je svaka sporna parcela naznačena kako se poljoprivrednici koji licitiraje ne bi doveli u zabludu.

Skupština grada je verifikovala mandat odborniku Srpske napredne stranke **Dragutinu Sokoviću**, koji će ubuduće bit član odborničke grupe ove stranke, umisto **Jasmine Stevanović**.

Pridstavnik Svete stolice u Subotici

Pridsidnik Papskog savita za unapriđenje kršćanskog jedinstva, kardinal **Kurt Koh**, positio je u sridu, 27. maja, Suboticu, te se sasto s gradonačelnikom **Jeneom Maglaijom**. Susritu su prisustvovali monsinjor **Orlando Antonini**, apostolski nuncije u Republiki Srbiji i monsinjor **Janoš Penzeš**, subotički biskup, a na sastanku se divanilo o položaju katoličke zajednice u Subotici i okolini, pitanjima ekumenizma, ko i o odnosu s pravoslavnom crkvom.

Kardinal Kurt Koh je kazo da je od strane Svete stolice odgovoran za ekumenizam, te da je, u tom smislu, za njega lično zdravo važan dolazak u Srbiju.

Na pitanje o mogućoj positi pape Srbiji, kardinal Koh je kazo da katolici mogu da se nadaje, al ne mogu o tom da odluče, jel ima i drugi strana koje tu positu triba da prihvate. **V. K.**

OMLADINA ZA PRIMER: U SUBOTICI I SOMBORU MATURANTI SRIDNJI ŠKULA SU ZA SVOJ POSLIDNJI SRIDNJOŠKULSKI DAN OTPLESALI VALCER U CENTRU VAROŠI

foto: Dejan Malagurski

photo Milan Đurđević

U BUNJEVAČKOJ MATICI ODRŽANA ISTORIJSKA TRIBINA „IŠTVAN IVANJI O BUNJEVCIMA”

Bunjevci u subotičkoj monografiji

Prisutni su na tribini čuli više o tekstovima u kojima Ivanji pominje Bunjevce, te su se upoznali sa zanimljivostima koje su pratile njegovu potragu za istorijskim podacima

U okviru „Večeri utorkom”, Bunjevačka matica je 19. maja organizovala istorijsku tribinu pod nazivom „Ištvan Ivanji o Bunjevcima”. Na tribini je divanio pridsidnik Odbora za istoriju **Zvonko Stantić**, koji je prisutne upozno s ovim istoričarom, profesorom gimnazije, osnivačom Gradske biblioteke u Subotici i piscom monografije Subotice – „Istorija slobodnog kraljevskog grada”. Upravo je u ovom dvotomnom dilu Ivanji piso i o Bunjevcima, za šta se uglavnom služio izvorima iz dokumenata i dila drugi autora.

– Ištvan Ivanji je napiso devet značajni dila, a izmed ostalog, obradio je sva naselja u Bačkobodroškoj županiji. Što se monografije tiče, ona naširoko obrađiva Suboticu, dok o Bunjevcima, iako su tad činili najveći dio Subotice, u njoj nema puno podataka. Razlog za to je što je Ivanji koristio zvanične podatke, služio se najviše onim što su autori prija njega pisali o Bunjevcima budući da nije znao bunjevački jezik, pa nije mogo da čita originale, a divanio je samo s onim Bunjevcima koji su znali mađarski jezik – objašnjava Zvonko Stantić.

Kako je kazano na istorijskoj tribini, kad se čitaje tekstovi koje je Ivanji piso o Bunjevcima, postoji dilema dal je on sve podatke dobro sagledo i napiso. S obzirom na to da je rođen u Lugošu, u Severnoj Rumuniji, Ivanji nije bio domaći Mađar koji je odrasto u ovom okruženju, te nije bio naviknut na bunjevačko odivanje i njemu se bunjevačka narodna nošnja činila suviše luksuznom.

– Zanimljivo je to da se Ivanjijev tekst u kojem divani o Bunjevcima prvi put pojavljuje na zasidanju Mađarskog etnografskog društva. Ištvan Ivanji tad nije mogo da ode u Budimpeštu, pa je umisto njega tekst pročito i prikazo jedan od začetnika letopisa Matice srpske i peti pridsidnik Matice Srpske Antonije Hadžić, koji je inače rođen u Subotici. Taj rad Ivanji pripaja u knjigu „Istorija slobodnog kraljevskog grada” u štogod sažetijem, skraćenom obliku – divani pridsidnik Odbora za istoriju.

Okupljeni u Bunjevačkoj matici su na tribini mogli saznat da je Ivanji u svojim tekstovima o Bunjevcima napiso da su oni slavenski narod, iako se po građi tila, al i po drugim osobinama značajno razlikuju od svi drugi Slavena. Tako ji on ne uvrštava ni med Srbe, ni Hrvate – prema njegovom mišljenju, Bunjevci su posebni, a njevo poriklo smišta u Južnu Bosnu, u okolinu Mostara. Ištvan Ivanji je u svojim radovima najviše iznosio ono što je naučio o Bunjevcima, a ne ono što je sam utvrdio svojim radom. Zvonko Stantić je objasnio da je Ivanji, dok je piso istoriju Subotice, nosio kući na kolicima dokumentaciju staru nikoliko vikova, te da je biro i sortiro ono što mu odgovara.

Zvonko Stantić

– Kasnije je bio problem da se sve to vrati natrag u fondove odkaleg je uzimano, pa je sve što je ostalo na jednoj hrpi pritvoreno u Fond Ivanjijana s najbitnijim dokumentima koje je Ištvan Ivanji navodio u svojim dilima. Interesantno je da je Ivanji navo tačnu folijaciju ratnog i upravnog arhiva u Beču o nikim dokumentima o doseljenju Bunjevaca, a virujuć da je ona sigurno tačna, još niki značajni autori su je pripisali ko svoj izvor.

Upravo zbog tog je Stantić priko Matice srpske i njezinog odiljenja za kontakt s inostranstvom tražio od arhiva u Beču da mu se dostave ti dokumenti, kako bi utvrdio šta tačno u njima piše. Međutim, odgovor koji je Matica srpska dobila iz Bečkog arhiva je bio da ta folijacija nije poznata, te je, prema Stantićovim ričima, upitna virodostojnost podataka koje je Ištvan Ivanji koristio.

Tokom trajanja istorijske tribine, dila Ištvana Ivanjija su bila izložena u Bunjevačkoj matici, a tribinu je pratio i prigodan kulturno-umitnički program.

V. K.

NAJMLAĐI ČLANOVI UG „BUNJEVAČKO KOLO" POKAZALI I DOKAZALI ZRILOST, ZNANJE, TALENAT I KREATIVNOST

Umitnički kamp u Bačkom Monoštoru

Najmlađa i najmasovnija sekcija UG „Bunjevačko kolo" u Somboru uspišno sprovela i realizovala „Umitnički kamp" – projekat u okviru Lokalnog akcionog plana (LAP-a) za mlade koji je raspisala somborska varoš za 2015.godinu

Umitnički studio UG „Bunjevačko kolo" je za dane vikenda, 16. i 17. maja, u partnerstvu s Crvenim krstom Sombora, organizovo za svoje polaznike dvodnevni „Umitnički kamp" u prilipo uređenom kampiralištu u Bačkom Monoštoru.

– Kampiralište u Bačkom Monoštoru je od 1994. godine u vlasništvu Crvenog krsta u Somboru i od tog vrimena do danas ono je kompletno adaptirano i renovirano. Zafaljujuć gradu Somboru i Udruženju opština „Zajedno" iz Švajcarske, kampiralište je lane dobilo novi 12 brvnara sa po 4 ležaja što omogućava kvalitetat i savrimen smištaj za korisnike kampa – istakla je sekretarica Crvenog krsta-Sombor **Biljana Klipa** i dodala svoje veliko zadovoljstvo saradnjom s „Bunjevačkim kolom" i činjenicom da se ovogodišnja kamp sezona upravo započima „Umitničkim kampom".

Mlade umitnike je positio **dr Zoran Parčetić**, član Gradskog vića za zdravstvenu i socijalnu zaštitu, koji uveliko podržava i prati rad Umitničkog studija.

Za dvodnevni kamp, prema projektu, mentori i koordinatori Umitničkog studija „Bunjevačkog kola" detaljno su isplanirali i osmislili aktivnosti dice umitnika. Mladi slikari, ukupno 75–oro dice mlađeg uzrasta i omladinaca, polaznika Umitničkog studija provelo je dva nezaboravna dana u rezervatu prirode Gornjeg Podunavlje. U ovom divnom prirodnom ambijentu dica su stvarala, uglavnom slikala željenim tehnikama. Ko motiv Umitničkog kampa bila je „Bunjevačka Dužionica 2014.", što je poslužilo ko tema i inspiracija za stvaranje lipi umitnički slika s jedne strane, i ko edukacija, odnosno upoznavanje mladi s tradicionalnim običajima Bunjevaca i proslavom Dužionice. Za tu priliku dica su pogledala dokumentarni film o prošlogodišnjoj Dužionici, koji su pripravile **Vanja Kahrimanović** i **Maja Janjatović**, a na platnima su nastale prilipe slike zlatnog snoplja, krune, bunjevački nošnji, fijakera, lipi konja...

U trenucima odmora od platna i boja, mladi umitnici su se družili nuz brojne sportske i muzičke aktivnosti.

Mentori i koordinatori Studija su pripravili polaznicima brojna iznenađenja, od večernje žurke, žive svirke i nastupa benda „The Untouchables", čiji je jedan od članova rukovodilac Umitničkog studija, **Danijel Perišić**, sve do logorske vatre i naravno, izložbe novonastali radova za roditelje i positioce kampa. Tom prilikom izabrani su i prigodno nagrađeni najbolji radovi, i to u kategoriji dice nagrađena je **Milica Hajnal**, a u kategoriji omladine nagrađena je **Vanesa Marković**.

Zadovoljni mentori i koordinatori Umitničkog studija pokazali su svoju zrilost, znanje i sposobnost da se potvrde ko uspišni organizatori i realizatori i veći projekata ko što je bio i „Umitnički kamp", te ističu svoju veliku zafalnost roditeljima dice, a posebno ljudima koji su velikim srcom i razumivanjom podržali ovaj projekat, ko što su: autobuski privoznik „Kolović", (koji je u poslidnjem trenu pripravio privoz za 75–oto umitnika), knjižari „Pergamona" (za slikarsku opremu nagrađenim umitnicima), firmi „Elan" Sombor, **Dragi Bošnjaković** (za ozvučenje), **Aleksandru Zovku** (za dizajn plakata) i drugima.

Nastali radovi na „Umitničkom kampu" biće prikazani tokom jula u okviru aktivnosti pritstojeće „Somborske bunjevačke Dužionice 2015".

R. P.

MLADA EKIPA

Tokom dvodnevnog kampa, ko i tokom redovni časova i radionica Umitničkog studija, s dicom i omladinom radi mlada ekipa mentora: Đurđina Marković, Saša Lovrenov, Miroslav Kolar, Danijel Peršić, odnosno koordinatori: Zoran Dujmović, Vanja Kahrimanović i Antun Petrović.

KUD „BUNJEVKA" U NOĆI MUZEJA PONUDILA NIKOLIKO POSTAVKI

„Otvorena vrata Bunjevke"

Najposićenija međunarodna kulturna manifestacija „Noć muzeja" održana je i ove godine u Srbiji i to po dvanajsti put, a Subotica je bila jedno od 47 mista u našoj zemlji, di su na 27 lokacija, Subotičanima bila na raspolaganju kulturna blaga, u skladu sa osnovnim ciljom ove manifestacije, popularizacijom muzeja i kulturne baštine.

Da su Subotičani itekako zainteresovani za kulturne sadržaje, posebno kad imaju priliku da u toku jednog dana posite više zanimljivi sadržaja, vidilo se u subotu, 16. maja, a u manifestaciju Noć muzeja, po peti put uključilo se i Kulturno-umitničko društvo „Bunjevka", di su zainteresovani, u okviru izložbe „Otvorena vrata Bunjevke", mogli vidit nikoliko postavki.

„Divojački štafir" jedna je od stalni etno postavki Društva, te se i ona našla na ovoj izložbi, a kad je rič o kulturnoj baštini Bunjevaca, ona je pridtsavljena i u okviru postavke „Savrimena tradicija", na kojoj su izloženi radovi Asocijacije naivni umitnosti, koja radi u okviru „Bunjevke". Zafaljujući vridnim rukama kreativni članica Asocijacije, nastali su eksponati, od koji je jesenas **Kristina Franciškov**ić, članica Društva, kreirala nakit, koji je javnosti bio pridstavljen na reviji održanoj u Velikoj vićnici Gradske kuće.

Šandor Kerekeš divanio o dilima mladi umitnika, Ivana Kuntića i Arpada Petea

– Revija je bila izuzetno uspišna, te smo odlučili da nakit izložimo još koji put, jer je to štogod što je vridno pokazat, a i sad, ko i onda, izaziva veliko interesovanje – divani **Kata Kuntić**, pridsidnica KUD „Bunjevka", te dodaje da su se na posebnoj postavki slika subotičkoj javnosti pridstavila dva mlada samouka slikara, **Ivan Kuntić** i **Arpad Pete**.

– Njeve slike objedinjene su u postavki „Ekspresija" i to je njevo treće učestovanje u „Noći muzeja" – objašnjava pridsidnica „Bunjevke".

Nuz to, pridstavljena je i zanimljiva kolekcija klovnova, koja se nalazi u vlasništvu familije Kuntić.

U muzičkom dilu programa svečanog otvaranja izložbe učestvovo je klarinetista **Danijel Lobo-**

da, dok je o izložbi divanio **Šandor Kerekeš**, profesor likovne umitnosti, koji se posebno osvrnio na rad dvojice mladi umitnika, Kuntića i Petea. Prija neg što je proglasio izložbu otvorenom, on je istako da stvalaštvo sazriva u duši, kodira se u mozgu, a datog trenutka, dolazi do prinošenja na platno, otkaleg posmatrači, u dodiru sa detaljima na sliki, privole istu i time postaju saučesnici jednog dila, truda umitnika i tehnike koja se rodila iz njegove duše. Divaneći o izlože-

nim slikama i ocinjujući rad slikara, Kerekeš ističe da izmed amaterizma i profesionalizma ne postoji razlika.

– Rad je rad, a postoji samo jedna razlika, akademski slikari su dužni naslikati portrer kako ga vide danas i sutradan isto tako, a mi, slobodni umetnici, i Pete i Kuntić, oslobođeni smo toga, jer smo slobodni umetnici i zato dobijamo izvandredne portrete, koji liče na dušu i u njima se vidi znanje o koncepciji stvaranja slike, poznavanje porodice boje i rasporeda samih formi na slici – objašanjava Kerekeš.

Kroz par dilova izložbe, KUD „Bunjevka" je i ove godine uspilo da privuče pažnju positilaca, kako kroz stalnu, tako i kroz nove postavke Društva. **S. N.**

POSTAVKE U PLANU

KUD „Bunjevka" jedno je od oni društava u bunjevačkoj zajednici, pa i Subotici, koje se mož pofalit stalnim etno postavkama. Do skora su u društvu postojale dvi stalne etno postavke, „Divojački štafir" i „Bunjevačka soba", a prvu je „Bunjevka" prikazala i ovog puta. Detalji u ovoj sobi, vraćaju vas godinama unatrag, a nameštaj, slike, odića, i sve ono što je cura nosila sa sobom posli udaje, danas se mož vidit upravo samo na ovakim postavkama, pa ni ne čudi radoznalost positilaca, koji su došli da je ponovo vide. Dal će skoro sugrađanima bit ponuđena kaka nova postavka pitali smo pridsidnicu „Bunjevke" Katu Kuntić. Kako kaže, želja postoji, iako je cila priča oko stalne etno postavke prilično teška.

– Stalna etno postavka je mali muzej kog triba stalno održavat, a to nije nimalo jednostavno i lako. Da bi se bilo šta uradilo na postavki, na primer, samo da se sve opere, uštirka i ponovo namisti, velik je poso. Ideja je dobra i Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine planira formiranje centra koji će radit na nivou realizacije projekata koji su značajni za očuvanje bunjevačkog narodnog stvaralaštva. Ukoliko se to ostvari, „Bunjevka" će napravit još par postavki, tako da bi Društvo zapravo tribalo postat mala galerija mini muzejski postavki, pa to neće bit samo jedna soba, ko što je to slučaj sad. Eksponati su prikupljeni, al ji je za sad problem izložit – objašnjava pridsidnica KUD **„Bunjevka".**

PO PETI PUT SOMBORSKA PREPARANDIJA OBOGATILA MANIFESTACIJU „NOĆ MUZEJA"

Somborska „Noć muzeja"

Uširom svita poznatu manifestaciju, „Noć muzeja" u somborskoj varoši uključuju se skoro sve pristonice kulture – od Gradskog muzeja do Galerija – „Milana Konjovića", galerije KC „Laza Kostić", galerije Savrimene umitnosti, Muzičke škule, somborske preparandije sa retrospektivnim postavkama somborski slikara **Save Stojkova, Pavla Blesića** i **Zorana Stošića Vranjskog**...

Po peti put zaredom, somborski Pedagoški fakultet, u čijem je sastavu zdanje Preparandije sa svojim umitničkim i muzejskim zbirkama, pridružio se, manifestaciji „Noć muzeja" koja je ove godine bila je posvećena 90-togodišnjici rođenja slikara Save Stojkova (1925-2014), i naučnim eksperimentima prilagođenim dičijem uzrastu.

Marija Bošnjak pokazala dici zanimljive eksperimente

U „Noći muzeja" positiocima je po prvi put pridstavljena poslidnja, nedovršita slika Save Stojkova, koju je sliko prid sam kraj svojeg

Veliko interesovanje za stara učila

života, zatim slikarov autoportret iz 2002. godine, i izuzetno zanimljiva i pomalo intrigantna njegova nedovršita replika poznate slike „Bitka kod Sente", nastala još 1950. godine, s neobičnom i zanimljivom sudbinom i pripovitkom.

Osim ovi sadržaja, positioci somborske Preparandije u „Noći muzeja" mogli su da obađu i redovne retrospektivne postavke somborski slikara Save Stojkova, Pavla Blesića i Zorana Stošića Vranjskog, ko i muzejsku zbirku obrazovanja učitelja u Somboru. Tokom manifestacije „Noći muzeja", kroz Preparandiju prošlo je priko iljadu positilaca svi generacija.

Program za male, buduće naučnike

Maštovit i bogat program u prvim satima manifestacije pripravljen je za najmlađe, koji su priplavili somborsku Preparandiju i nuz sigru postali mali istraživači i učestvovali u seriji zanimljivi eksperimenata i radionica pod imenom „Na dohvat ruke". U koordinaciji profesorice fizike **Marije Bošnjak**, a nuz pomoć studenata i nastavnika Pedagoškog fakulteta, dica su pravili fontane, šarene vodene koktele i optičke iluzije, te sopstve-ne „crtaće", eksperimentisali su s bojama, a mogli su i da nauče kako da konstruišu jednostavan elektromotor, da nuz sigru provere šta znaju o sunčevom sistemu i o zanimljivim životinjama i njevim staništima.

I ovog puta, velik broj mladi positilaca upozno se sa zbirkom stari učila, pa su na zgodan način mogli saznat kako funkcionišu učila iz prirodni nauka na kojima su učili njevi pradidovi i čukundide, prije više od jednog vika.

Pripovitka o repliki slike „Bitka kod Sente" Save Stojkova

Ovu zanimljivu pripovitku o nedovršenoj sliki Save Stojkova iz davne 1950. godine izdivanio je kustos somborske Preparandije, **Milan Stepanović**.

„Replika slike „Bitka kod Sente" **Franca Ajzenhuta**, koja se od 1898. god. nalazi u Velikoj sali zdanja somborske Županije, a koju je Sava Stojkov počeo da slika 1950. godine, kao 25-togodišnjak, ima zanimljivu i neobičnu istoriju. Smatrajući da Senta treba da ima makar kopiju ove monumentalne slike slavne i presudne bitke između hrišćanske i turske vojske, koja se 11. septembra 1697. god. odigrala kod Sente, opština ove varošice na reci Tisi raspisala je konkurs, na koji se javilo pet već afirmisanih slikara. Došli su u Sombor (jedna slikarka je i bila iz Sombora) i u sali Županije počeli su da preslikavaju čuvenu Ajzenhutovu sliku, svako na svoj način i prema svom umeću. Mladi Sava Stojkov je zamolio slikare da i on, na jednom platnu, pokuša da napravi svoju verziju slike i da uči, gledajući od njih kako rade. Oni nisu imali ništa protiv. Kako je bio okretan i sportista, ali i dovitljiv mladić, jedno posle podne, kada u sali nije bilo nikog, Sava se popeo lestvama do vrha slike i načinio je, od crvene i bele vunice, preko cele slike, pravilne kvadrate. Istovremeno, nacrtao je i rastersku mrežicu na svojoj slici, pa je u svaki kvadrat skicirao ono što je video u velikim kvadratima na originalnoj slici.

Nedovršena slika Save Stojkova

Nekoliko dana kasnije došla je komisija sastavljena od stručnjaka, koja je trebalo da proceni radove i dâ eventualne sugestije slikarima. Obišli su radove svih pet umetnika, a onda je jedan od članova komisije zapitao kakvo je ono šesto platno, prekriveno nekom starom plahtom. Slikari su odgovorili da to neki mladić uči da slika gledajući njih kako rade. Znatiželjni član komisije malo je zadigao platno i potom je pozvao ostale članove komisije da vide sliku. Njihov jed-nodušan zaključak je bio da je slika nepoznatog mladog slikara zapravo najbolje i najtačnije urađena replika Ajzenhutove slike. To veče, nakon odlaska komisije, Savina sli-ka je nestala. Bila je ukradena. I ni-je joj se znalo traga punih 25 godina…

Kada je, polovinom sedamdesetih godina XX veka, jedan portir iz Županije otišao u penziju, potražio je nakon nekoliko dana Savu i rekao mu da sada slobodno može da mu kaže šta se dogodilo sa nestalom slikom. Portir je video slikarku koja je učestvovala na konkursu, i njenog muža, inače lokalnog gradskog rukovodioca, kako u noći iznose neku sliku iz Županije. Slikarka je, kao što se vidi u donjem delu slike, pokušala da dovrši Savinu sliku, zamazala je nekim bojama i shvatila da to nije u stanju, pa su ukradenu Savinu sliku sklonili na tavan svoje kuće. Sava, tada već 50-godišnjak, posle tog saznanja uputio se do kuće slikarke i njenog muža, zazvonio na kapiju, a kada ga je slikarka videla, samo se zaplakala. Njen muž je pitao Savu da li je došao po svoju sliku. Miran i nesklon sukobima Sava je rekao da bi voleo da mu vrate sliku i da nema nameru da bilo šta preduzima zbog njenog nestanka. Odveli su ga na tavan i Sava se, posle četvrt stoleća, ponovo susreo sa svojim mladalačkim radom. Odneo je sliku u svoj atelje, ali nije znao šta bi dalje sa njom. Kako je već bio afirmisan slikar, likovni kritičari i istoričari umetnosti savetovali su ga da sliku ne dira i ne dovršava, te da je ostavi takvu kakvu je zatekao, kao „znamen vremena". Sava je tako i učinio i slika je ostala nedovršena."

Ko pravi džentlmen i gospodin „do kraja", Sava Stojkov nikad nije otkrio ime slikarke na čijem tavanu je njegova slika provela cili 25 godina...

R. P.

DA FIJAKER STARI NE LUTA VIŠE SAM PO SOMBORSKIM SOKACIMA...

Po fijakeru se varoš pripoznaje

U somborskoj fijakerskoj službi pri Turističkoj organizaciji somborske varoši od ovog prolića zaposlit je drugi somborski fijakerista • Sombor i fijakeri odavno su pripoznatljivi i opivani u pismama, pa nikako se jedno brez drugog i ne dadu zamislit • Bit u Somboru, a ne sist u fijaker – ko da i niste bili u ovoj varoši!

Pripovitka o fijakerima u Somboru traje skoro dva vika. Zna se da je s početka prošlog vika bilo čak 70 registovani fijakerista. Razvoj železnice, a i sve brojniji automobili, vremenom su smanjili broj fijakera, pa tako 1975. godine Sombor je sa svoji 19 fijakerista još uvik držo primat u Sridnjoj Evropi po broju ovi, neobični, privozni sridstava.

Tačan datum početka fijakerske službe u Somboru se ne zna, ali se u prvim pisanim dokumentima fijakeri spominju 1885. godine. Mista u gradu koja su bila posebno održavana, a na kojima su fijakeri čekali na svoje mušterije, zvala su se „placevi", dok su fijakeristi bili podiljeni u bande. Svaki član bande je znao kad i na kojem placu ima redoslid dežuranja i iščekivanja mušterija. Najznačajniji plac se do 1945. godine nalazio kod hotela „Sloboda" na kojem je radi ladovine, tad bilo zasađeno tačno onoliko koprivića–bođoša koliko je bilo fijakera.

Za poso fijakeriste triba tušta ljubavi

I danas, na istom mistu – fijaker placu, brojni su lipo razgranati bođoši ispod koji je do skora čeko na mušterije, snaše jel turiste samo jedan fijaker. Još 2013. godine, nikoliko udruženja građana je pokrenilo inicijativu za „pojačanje" fijakerske službe u varoši. Napokon, od ovog prolića u fijaker službi je nuz poznatog **Iliju** fijakeristu i **Aleksandar Antunić**.

Aleksandar Antunić

– Navikavam se na ovaj poso i nije mi teško jer se već decenijama družim s konjima i fijakerom. Za ovaj poso triba prija svega puno ljubavi, a s konjima i fijakerom sam cilog života. I moj dida je bio vodar, otac volio konje, ko i ja. Prvog konja sam kupio sa svoji 19 godina i od tog doba uvik imam svoje dobre konje. Ta se ljubav prinela na čitavu familiju pa tako i moj sin drži konja, vozi fijaker – pripovida Antunić.

Iako je poso s fijakerom i lipim konjima dio porodičnog nasliđa, bit fijakerista i kadgod i danas značilo je dobro poznavanje ne samo fijakera već i varoši, znaminiti mista, varoški zgrada... Mušterije uvik rado slušaju varoške pripovitke, u kojima su sokaci sa svojim tajnama i sudbinama velike i male, obične, čeljadi.

I tako su u poslu fijakeriste znanja varoškog turističkog vodiča, zanatska umića kolarskog zanata, a nuz dobro poznavanje i timarenje svog četvoronožnog lipotana, kako kažu fijakeristi, dobar fijakerista i njegov konj se u dušu oste i pripoznaju.

Posla ima za svakog od ove dvojice somborski fijakerista, a po potribi kake veće turističke grupe, svatova jel matura i Dužionice, u pomoć pristignu brojni somborski fijakeristi – oni što za svoju dušu timare konje, niguju fijakere, čuvaju familijarnu tradiciju jel su nuz konje i fijakere iz hobija i ličnog zadovoljstva.

R. P.

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Ladan juni sve pokunji

Kad su naši prici imali žita znali su od njeg napravit brašno i ispeć kruv. Taj kruv nije bio ko danas, bio je to bezkvasni kruv koji se peko oko vatre. To je bila najvažnija rana na svitu. Kruv se zdravo većma poštivo nek danas, kruv je bio dar Božiji, pa se za kruv molilo u Očenašu. Kruv naš svakidašnji, daj nam ga i danas. Kruv se nikad nije baco, ako se zdravo stvrdne onda su od njeg napravili zamotanice jel prezlu. Ako je kome slučajno ispo komadić el zalogaj kruva, podigo bi ga, poljubio i kazo, Bože mi oprosti, pa se da pileži da ga poidu.

Ako mrve kruva padnu s astala, to se oma pomelo. Stariji su kazali da da ne valja gazit po mrvama kruva. Sad se ni kruv više ne poštiva, ne znam jel se lakše dođe do njeg, jel ga ima tušta, jel je jeftin kad mož vidit čitavu veknu kruva bačenu na smeću.

Što bi naši stari kazali, griota od Boga. Nije se zabavljalo ni ako je bio crni kruv, kazalo se, ne uskrati ga Bože.

Jun bez odmora

U junu je bilo zdravo tušta posla što se moralo poradit, ustajalo se rano da se što više uradi. Kuruzi su se zagrćali zemljom da ji vitar ne poruši kad se zametnu klipovi. Krumpir, ripa, suncokret i sve što se kopa moralo je bit okopano do polak juna. Ko je imo dola i trava se kosila oko svetog Antuna, tako da je poso vijo jedan drugog. A ljudi su bili smireni i veseli. Svaki veći poso su počimali ričima, Bože pomozi i blagoslovi.

Ljudi su se med sobom slagali i pomagali jedni drugima. Ako je kogod zaosto s poslom išlo se na mobu da pomognu da se poso na vrime poradi. Ako je jun ladan to je škodilo svačem, pilići, pućići, guščići i drugi sitan josag što je išo po ledini prozebu pa slabije napriduju. Kuruzi požute, a i bašče slabije napriduju. Jun je dobar ako je sunčan, sunce vole kuruzi, žito pa i voće.

Nediljom i svecom se nije ništa radilo na njivi, iako je bilo tušta posla. Svaki svetac su slavili po redu i običaju. Išli su u crkvu na misu, palili sviće ispod kipa i molili pomoć za zdravlje, sriću i druge potribe.

I Tilovo se kadgod svečano slavilo po crkvama. Bio je običaj da naši prici nisu na taj dan ložili u peć, a kolač su pekli na šporelju obično kaki listića. Iako je bilo tušta posla, nediljom i svecom se nije ništa radilo. A za mlađe se pravila kola, igranke, zabave.

Najvažniji i najteži poso – ris

Ris je bio jedan od najteži poslova koji su naši seljaci radili, a mož se kazat jedan od najdraži poslova, jel se mislilo i radovalo kruvu od novog žita. Kadgod su ris zdravo čekali i mlađi i stariji, pa su se zato isprija pripravljali da je sve gotovo kad zatriba.

Domaćini su svaki dan izlazili na njivu da vide kad će se moć počet kosit. Kad je svanio toliko čekan dan, risari su ustajali rano da napletu uža dok još ima vlage. Iščupa se šakom otprilike tridesetak struki žita, otrese se zemlja pa se podili na dvi strane, a ispod vlaća di je slama najtanja savije se i oplete uže i baca na zemlju.

Paštrili su se da napletu što više uža da ima za cio dan. Kad se naplete dosta uža izbroje se i povežu u snop po 35 uža, to je bilo za dva krsta žita. Kad se naplete uža onda su risari ručali na njivi, obično kruva, slanine, kiseline, bilog i crnog luka i sira. Posli ručka se kosilo, risari su kosili, a risaruše rukovetale i vukle uža.

Kosilo se na pripelice, dužine dva krsta. Kad se nakosi jedna pripelica snoplje se poveže i sadije u stave. Ako je njiva bila blizo salaša onda se išlo na salaš užnat, a ako je njiva bila daleko onda se risarima nosila na podne užna na njivu.

Težak je bio put do kruva, tribalo je to izdržat, na jakom suncu cio dan sagnut mavat s kosom, a i rukovetat pa još i vuć uža. A tako je moralo bit, jel je Bog tako kazo prvim ljudima: Sa znojem lica svog išćeš kruv dok se ne vratiš u zemlju iz koje si uzet.

U risu je bilo posla za sve. Ko liti laduje taj zimi gladuje. Velike gazde koje su imale i tušta žita, imali su po 10-15 pari risara. Tamo su radili oni koji nisu imali svoje zemlje pa su tako zaradili žita za godišnji kruv za svoju čeljad. A koji nisu imali manje zemlje oni su sami svoje žito pokosili i tako pripravili žito za kruv. Računalo se za odraslu čeljad 250 kila žita godišnje, a za dicu manje. Ko neće u ris taj će na zimu u rit.

Priskakanje vatre

Juna 24. je sveti Ivan Krstitelj kojeg zovemo Ivan Cvitnjak. Na taj dan smo kadgod brali poljsko cviće, nosili u vazu isprid slike svetog Ivana i pleli vinčiće koje su curice mećale oko glave. Bio je jedan običaj kojeg pamte samo oni najstariji, da se na svetog Ivana priskače vatra.

Pridveče se donese slama kod bunara, pa se pomalo loži i priskače vatra, svi su priskakali, dica, mladi, pa i stariji. Kad sva slama izgori onda su tu slabu žeravicu gazili nogama da ne bidne naboja. To je bila bolest stopala, a rukama su razgrćali da ne bude zanoktica. Na kraju se gar polije vodom.

Kad sam ja bila dite išla sam brat poljsko cviće nuz žito i nuz put. A bilo je svračiji nožica, riška, kukolja, modrocvata, divljeg maka, zivalice i niko bilo krupno cviće koje je imalo višnjevu bobicu u sridini. Moja stara nana, tako smo je mi unučad zvali, je kazala: Pa to je stid, kad sam ja bila mala ko sad ti, ta je bobica bila veličine krajcare. Pa kako je nestajalo stida med svitom, tako se bobica smanjivala, a kad sasvim nestane biće pokvarenost, niko se ničeg neće stidit. Ti si još mala pa ne razumiš, al kad narasteš vidićeš.

Od tog doba je prošlo tušta godina. Ja sam išla pačirskom prugom koja je odavno porušena, i na jednom mistu vidim lipe, velike bile cvatove stida. Srce mi nikako zaigra, pridem bliže i uzberem desetak cvatova, dobro ji pogledam, al nema više višnjeve bobice, samo je na dva cvata bila višnjeva bobica, al tako mala ko makovo zrno, da se jedva vidi.

Zamislim se i u mislima se vratim u ditinjstvo, sitim se riči stare nane i suza mi kane iz oka. Nema više višnjeve bobice, nestala je. Al je ostala istina da nema više stida med svitom. Ne stide se stariji od mladi, a ni mladi od stariji.

Svaki se poso počimo sa Bože pomozi. Ja se sićam kad se ris ručno radio, bila sam bosonoga divojčica kad sam na jakom suncu cio dan rukovetala žito, sagnuta, pa njoš i uža vukla. Sunce peče sve prži, a sa čela curi znoj. Os bocka oznojenu kožu, a slama grebe ruke. Njiva je bila daleko od salaša, pa smo i užnali na njivi, na jakom suncu. Posidamo doli pa idemo što smo poneli, kruva, slanine, luka, kiseline. Vodu smo pili iz đuge koja se ugrije, pa smo pili mlaku vodu. Muškarci ispuše po cigaretlu pa kose opet.

Radilo se do kasno, do 9-10 sati, a ujtru se ustajalo u 4 sata. Danas se kosi i vrše zajedno s velikim kombajnima koji vaćaje veliku širinu. Ima ugrađen klima uređaj, pa ni prašina ne mož ući. Čovik u biloj majici sidi i upravlja volanom, sluša radio, divani priko mobilnog telefona kad oće i skim oće.

Žito se odnese u silose, a kruv se kupuje gotov. E, da je to bilo u moje vrime, al, eto, fala Bogu, prominilo se na bolje. A mladi su opet nikako nezadovoljni, nervozni su, nemaje posla, a ni novaca. Ja mislim da sad svi naši mladi taj kadgodašnji poso ne bi mogli izdržat. Moždar su slabiji neg kadgodašnji svit. Kadgod se pridveče mogla čut pisma sa svi strana, veseli risara i risaruša. A završavalo se sa fala Bogu na današnjem danu.

A. V. K.

Sveci koji se spominjemo

Tilovo (Bršančevo) slavimo 4. juna ove godine. To je pomičan svetac pa ne pada svake godine na isti datum. Tog dana svečano slavimo prisveti oltarski sakrament Isusovo tilo i kruv i svećenički red koje nam je Isus ostavio na Velik četvrtak, na svojoj poslidnjoj večeri. Al se čerez Isusove muke i smrti nije moglo tako svečano proslavit, pa se zato slavi na Tilovo.

Kadgod je dolazilo tušta svita na veliku svetu misu. Oko crkve se namiste 4 oltara di svećenik pročita molitvu i blagosiva sve 4 strane svita, a od oltara do oltara se pivale svete tilovske pisme.

Juna 11. se spominjemo Barnabe apostola. Dvanajstog juna slavimo prisveto srce Isusovo kojem se molimo: Isuse, blaga i ponizna srca, učini srca naša po srcu tvojemu. A trinajstog slavimo bezgrišno srce Marijino, koje je imalo sedam radosti i sedam gorki žalosti u svom životu, kako je pisano u sveti knjigama. Svetog Antuna slavimo 13. juna. On nije svetac samo Padove već cilog svita i zaštitnik svakog od nas, brez razlike na boju kože i naciju. Bog je svetog Antuna ljubio, pa je ko ljiljan cvato prid Gospodinom. Zadatak mu je bio da svit uputi u pravu istinu o Bogu.

Ljudi su molili i tražili pomoć od Boga po zagovoru svetog Antuna, za zdravlje, sriću, obraćanje grišnika, za izgubljene stvari i druge potribe. Darove i novce što su virnici darovali za uslišene molitve sveti Antun je davo za krušac sirotinji, gladnima, bolesnima i nezbrinutoj dici. Sveti Antun je umro mlad, u 35. godini života 1231. godine 13. juna, u petak pridveče.

Sveti Antun se molio za svoje virnike i ispovido ji. U poslidnje vrime živio je u jednom malom samostanu. Kad je vidio da mu se bliži kraj želio je da ga odnesu u Padovu. U to vrime nije bilo železnice ni dobri putova, svit je većinom išo pišice. Jedan seljak njim je davo kola i dva volića, pa su na sino polegli svetog Antuna i krenili u Padovu.

Čerez napornog puta zaustavili su se da se odmore kod Arčele u jednom samostanu di je sveti Antun primio poslidnju pomast. Kad su ga pitali zašto gleda gori, kazo je da vidi Isusa Krista. Kad je umro odneli su ga u Padovu i saranili ga u crkvi Blažene Divice Marije, po njegovoj želji. Bog ga je proslavio po najmađima, dica su trčala po ulicama i vikala, umro je svetac, umro je sveti Antun!

Sveti otac papa Grgur X ga je proglasio svetim 30. maja 1232. godine. I dan-danas virnici po crkvama isprid kipova svetog Antuna pale sviće i mole se svetom Antunu.

Juna 24. slavimo rođenje Ivana Krstitelja. On je rođen prija Isusa Krista, išo je isprid Isusa da poravna putove i navisti njegov dolazak. Kršćavo je ljude s vodom i kazo njim je: za mnom dolazi jači od mene, on će vas krstiti Duhom svetim. Ivan Krstitelj je krstio i Isusa Krista u reki Jordanu.

Apostole Petra i Pavla slavimo 29. juna. Sveti Petar i njegov brat su bili ribari, sidili su na lađi i krpili mrižu. Kad je Isus naišo pozvo ji, a oni su oma sve ostavili i pošli za Isusom. Isus Krist je je Petra izabro za poglavara svete katoličke crkve i kazo mu: Ti si, Petre, stena na kojoj ću sagradit crkvu svoju, koju ni vrata paklena neće nadvladat dovika. Tebi dajem ključeve od raja, pa što svežeš na zemlji biće svezano i na Nebu. **A. V. K.**

BUNJEVAČKA ZDILA

Rođendanska užna

Meso u sosu

1 kg mesa svinjskog jel pućijeg
2 kašike masti
2 kašike brašna
2 čena bilog luka
25 deka šajta
malo soli
malo lovora
papra u zrnu

Meso brez košćura isić na tanje komade, izlupat ji pa uvaljat u brašno s malo soli i mećat u tavu na vruću mast. Kad počme rumenit privrnit na drugu stranu. Kad i ta strana počme rumenit vadit meso i poslagat u labošku. Salit i mast di se pržilo, nalit deci vode, sitno isickan bili luk, papar i lovor pa poklopit. To metnit na kraj šporelja da se u toj pari prokrčka i odmekne. Vadit i slagat na oval i na svaki vrio komad metnit tanak komad šajta.

Varivo

800 grama krumpira
1 veća kašika masti
1 veća kašika brašna
1 vezica kopra
1 jaje
1 kašika vegete

Krumpir očistit i isić na jednake sitne kocke. Metnit u labošku, nalit vode da pokrije krumpir i dodat vegetu, zaklopit i na laganoj vatri kuvat da se kocke ne raskuvaju. Napravit zapršku od masti i brašna i dodat sitno isickan kopar i sotim zapržit krumpir, a onda dodat jedno umućeno jaje. Promišat da se izjednači pa u zdilici iznet nuz meso. Nuz to iđe zelena salata.

Rođendanske kocke

5 jaja
6 kašika šećera
5 kašika samliveni ora
3 kašike prezle
polak praška za pecivo

Od ovi sastojaka umutit i ispeć piškotu. Za krem 10 kašika šećera, 12 kašika samliveni ora, deci i po mlika, 1 kašiku ruma, polak margarina. Skuvat u mliku šećer i orase, kad se proladi dodat umućen margarin i rum.

Piškotu rasić da se dobiju 2 kore. Priko prve kore metnit polak krema, pa drugu koru i na nju ostatak krema. Kad se oladi odozgor zalit bilom čokoladom. Kad se oladi isić na kocke.

A. V. K.

CILOG ŽIVOTA NESTO PRĆIĆ JE TUŠTA RADIO I UČIO, DA BI U PENZIJI POČO PISAT STIHOVE I OBRAĐIVAT DIDIN DNEVNIK

„Dico moja, golubovi moji!”

Tim se ričima njegov dida obratio svojoj dici u svojem dnevniku, koji Nesto sad obrađiva i želi ostavit svojoj familiji • Pripovitka o Nestinom životu je dugačka pripovitka o zdravo vridnom i upornom čoviku koji je sve u životu postigo samo svojim radom i sposobnostima da rišava sve priprike na putu

Subočanin **Nesto Prćić**, penzionisani finansijski knjigovođa, došo je u redakciju „Bunjevački novina” da ponudi čitavu zbirku svoji stihova koji na epski način pripovidaje o njegovom životu, ohrabren dobrim ocinama poznavaoca pisane riči. Razgovarajuć s njim upoznali smo jednog zdravo vridnog čovika koji je čitavog života tušta radio, i to uspišno, napravio izuzetnu karijeru i odlaskom u penziju počo da piše poeziju, natiran nikom unutrašnjom silom. Tek malo kasnije je otkrio rukopis svojeg dide, koji se krajom XIX i početkom XX vika, zapisujuć sve važnije događaje u porodici, varoši, zemlji, obratio se svojoj dici i budućim potomcima ričima ***„Dicom moja, moji golubovi, radosti moja”***. Tako je on svoju potribu za pisanjom, onda kad niko od obični ljudi to nije radio, izrazio, upotribljavajuć mađarska slova, pa je našem svitu malo teže čitat.

Nesto Prćić je rođen 1931. godine, na Verušiću. Pripovida nam nike detalje iz života koje je zapiso u stihovima, za razliku od svog dide koji je zapisivo u dnevnik.

– Bili smo salašari, bilo nas je devetoro dice, roditelji zemljoradnici. Jedan brat je išo u škulu i završio, a mi ostali smo ostali na zemlji. Radili smo i stričevu zemlju. On nije imo dice, i kad je došo u varoš da živi, onda nam je dao svoju zemlju da radimo. Tad smo mi radili oko 50 lanaca zemlje. To je bilo sve do 1950. godine. Onda su oca zbog obaveze odveli u zatvor, konfiskovali svu imovinu. Tako smo mi ostali bez nigdi ničega. Godinu dana sam ja radio u nadnicu di šta mož zaradit. Ko šta zaradi to se sve zajedno trošilo za život. Onda sam očo u vojsku, škula vojni podoficira, rod veza. Kad sam došo kući onda sam sa ocom divanio šta i kako dalje. Kazo sam, nek se svi zaposle ko mož, a ja ću onda radit zemlju. Otac se nije složio, ja sam kazo onda ću se ja zaposlit. I ja sam prihvatio prvi poso koji su mi priložili, nikoliko miseci sam radio sa ziđarima ko fizički radnik – divani naš sagovornik, pa nastavlja

Nesto Prćić

– Posli tog, nadzornik pruge u Naumovićevu pita me dal bi radio tu, oni primaju mlade radnike, a mož kasnije i da se napriduje. Zaposlim se tamo i radio sam od ‘54. do ‘57. godine. U vojski sam imo drugove svi sa fakultetima, oni su me ocinili, šta nisi učio kad ti imaš puno talenata i mogo si napridovat. To je meni ostalo u sićanju, i ajd, šta ja ne bi pokušo. Imo sam šest razreda osnovne škule. Onda sam upoznо direktora osnovne škule kod senćanske crkve, i on mi je omogućio da završim osnovnu škulu, al sam moro prvo položit razliku izmed mađarske škule i ove sad.

– Onda sam ja tražio da se upišem u ekonomsku škulu, al su mi kazali da moram bit zaposlen na finansijsko knjigovodstenim poslovima, a ja sam bio fizički radnik. To je protiv zakona, nisu mi dali. E, onda ja odem na Verušić u poljoprivredno preduzeće. Kažem šta ja želim, a sekretar kaže, oni su sad primali, nema potribe za ljudima sa sridnjom škulom. Izađem i vidim vrata di piše direktor. Pokucam, uđem i kažem sve što imam, a on, ajd sa mnom. Sekretaru, uzmite podatke od ovog druga i primite ga, a onom tamo dajte otkaz .

– A ja sav sićan. Očo u sekciju Željeznice da dam otkaz, dajte mi knjižicu - ne mož. Osam sati, do polak dva ja napolju sidim i čekam knjižicu. Dajte mi bar potvrdu, ne može, i tako su me mučili. Naiđe, srićom direktor i pita šta ti radiš ode. A ja objasnim sve. I on sa mnom unutra, kaže, šta mučite ovog druga, zašto mu ne date knjižicu. Pa direktore, on je pridviđen za pripravnika kod nadzornika pruge. Kad će to bit? Pa, kad onaj ode u penziju. Pa kad će taj da ode u penziju? Kaže, ne znam. Pa dajte mu onda potvrdu da se upiše u škulu. To je protivzakonito. Pa onda mu dajte knjižicu. Tako ja dobijem knjižicu i odem na Verušić i pridam je, a drugi dan oma dođem na poso.

– Počo sam radit u mašinskoj radionici ko režiser, tako su to onda zvali. Došo ja, a na astalu jedna velika gomila papira, i šef kaže, ovo sve triba poslagat po imenima. Hajd, ja poslago sve to, dođe blagajnik i pita jesil napravio platni spisak? Pa ja nisam ni zano da ga triba radit. I onda mi da jednog da mi pomogne i mi to napravimo.

Trud se isplatio

– Direktor je tražio od mojeg prithodnika da se uvedu matične knjige. Da svaki traktor i druga vozila imaje svoju knjigu, i u nju se upisiva sve kad je radio, koliko, šta, kad je bio na popravki, kad je servira, sve. I prođe niko vrime i dođe direktor pa pita, jesil radio štogod na onim matičnim knjigama. Kažem jesam. I? Gotovo, je kažem. Da ja to vidim. Otvorio orman, a ja poslago sve to po tipovima vozila. Sve je pogledo, fala lipo i očo. Jedared,

pozove me i pita, ti znaš koliko vozila imamo, koliko zemlje i šta sijemo. Znam, nisam znao, al sam znao di to možem nać. E ovako, zamisilimo da će bit rat, a mi moramo za godinu dana da obezbidimo gorivo za sve mašine da porade. Koliko nam triba? A bio jedan jako pedantan čovik koji je vodio podatke o ratarstvu. On mi da sve podatke, sve površine, setveni plan, i sve, odem u servisnu radionicu i tražim kataloge od svi mašina. A tamo piše kako radi, duboko, plitko oranje, sve koliko troši. I ja to primenim na naše površine i napišem izveštaj i odnesem direktoru. Ovo je odlično, kaže, a sad ću ja tebi ispričat jedan vic. Onaj tvoj pridhodnik je isto taj zadatak dobio, oma sam ja vidio da je to bio test za mene. Napiso je da će nama tribat goriva koliko cila Jugoslavija troši. Od to doba nema niko da kaže štogod na mene.

– Krenem ja u ekonomsku škulu i imo sam osam iljada platu. A ja sam sve plaćo, pridavanja, ispite, sam sebe sam iškolovo. Direktoru kažem, možete malo povećat platu, ne zaradim koliko trošim. Ajd, strpi se malo, štogod ćemo vidit. E, sad dolaze iz IMT-a inženjeri i sa njima ljudi iz Servisne radionice iz Aleksandrova da prigledaju traktore. Direktor kaže, otvori ovaj orman, ja otvorim, izvadi matičnu knjigu vozila, evo, vidite, ovo u ciloj Jugoslaviji niko nema, ovo je dragocino. Odu oni u remontnu radionicu, a njev tehnički direktor se vrati, i pita me, koliko ti imaš platu? Osam iljada. Ajd dođi kod nas, imaćeš 12. Sutra, zove mene direktor, od danas tvoja plata je 12 iljada.

Tako je Nesto velikim trudom i pridanošću napridovo u poslu. Danas se tog sa ponosom sića.

– Jedared u pogonskom knjigovodstvu nije ništa urađeno, a decembar, cile godine ništa nisu uradili. Očeš ti stignit to da napraviš do bilansa, pitaju me? Pokušaću. I ja nedilju dana nisam išo kući, bio tamo jedan kauč, tamo sam spavo. Kad sam završio, ja dođem i kažem, to što godinu dana nisu knjižili to je gotovo. Kažu jednom ekonomisti, ajd ti prigledaj. I on kaže šefu, sve je gotovo. I mene postave za šefa pogonskog. Nisam dugo bio, šef za investicije ode i mene rasporede na to radno misto, to je bilo ko mali direktor.

– Posli Verušića ja sam očo u poljoprivredno prehrambeni kombinat Palić. Za refenta za invensticije. Počo se gradit vinski podrum i veliki zasad. To sam ja sve vodio, sa bankama. Jedan veliki orman je bio pun projekata, ja sam jedan po jedan vadio i čito. A posli sam tražio da mi daju vozilo da ja obiđem te posede. I odem i vidim podatke, obrađeno, zasađeno, utrošena sridstva, a ja vidim još nije ni uzorano. Napišem izveštaj, i kažem da će kombinat opstat dok ima investicioni para. Meni pomoćnik direktora kaže, šta se ti razumiš. Vidićemo, kažem. I tako je i bilo.

Vrimena za privatni život skoro da nije bilo, Nestin život se odvijo na relaciji škula-poso. Al, desila se jedna lipa stvar, upozno je **Pirošku**, a kasnije se s njom i oženio. Ima ćer koja je završila višu građevinsku škulu, a sad ima i unuka koji je uspišan student mašinskog fakulteta.

Odgovoran poso

– Jedan izveštaj kaže, dugovi, obaveze, gubici, i pita mene direktor šta da radimo, pa imate vi finansijskog direktora, nisam ja baš tako okretan. Pita mene napolju žena, finansijski direktor dal mi je on ponudio njezino radno misto. Jeste. Prihvati ga, meni svakako slidi otkaz, ako nećeš ti, dovešće sa strane koga. I ja prihvatim. Onda sam taku disciplinu uveo, i kod direktora, nema rasipanja, mi moramo stat na noge. Službenici čak dobiju hemijske olovke za godinu dana, ako izgubiš, kupi drugu. Kako sad, mi moramo da potpišemo za hemijsku, a oni traže 300 vagona đubreta i ti potpišeš da dobiju, kažu mi. Pa mi moramo povećat proizvodnju, odgovorim. I mi se kakogod izvučemo, al onda je ipak došlo do likvidacije.

– Sve su probali da izbignu likvidaciju, al uzalud. U banki mi kažu da dođem sa generalnim direktorom, i da niko za to ne smi da zna. Kad smo došli, direktor banke kaže, palićki kombinat iđe u likvidaciju, sva imovina i sav dolazeći rod mora da se procini. I osniva se novo preduzeće, voćarsko vinogradarsko preduzeće. Novom preduzeću odobravamo sridstva za kupovinu preduzeća u likvidaciji. Vas dvojica ste mi odgovorni za to. Počeli smo radit i za dvi godine mi smo podilili dvi plate viška.

– Onda dođe meni direktor osiguravajućeg zavoda i kaže, razgovarali smo da dođeš kod nas u knjigovodstvo. A meni ovo već dosadilo, svake nedilje putovo sam u Ljubljanu. Sad dođe iz Slovenije vina generalni direktor, došo da me ubedi da ne iđem. I da pridem u Ljubljanu. Trosobni stan i poso za ženu nude, a za platu ćemo se dogovorit. Nisam očo za Ljubljanu, dal sam pogrišio ne znam. Svi kažu da jesam, al ja sam imo ode stan u vlasništvu. I tako ja pridem u OZ, a otaleg u penziju. 1990. godine.

– Bilo je i tu teški situacija kad se moralo puno radit, pa sam moro organizovat poso drugčije, kazo sam direktoru ako kogod ne uradi svoj dio posla smenjivaćemo ljude. Na kraju za uspišan poso direktor dono pohvale, i pita kako si to uradio. Samo natiro svakog da radi svoj poso. I džabe fakulteti i džabe diplome, ako nemaš sposobnost da vidiš šta je problem i ne znaš dalje ništa.

Pisanje o ravnici i pricima

– Kad je počelo vraćanje zemlje, pokupim svu dokumentaciju za zahtiv za vraćanje zemlje. Kad sam se udubio u sve to, mislim se, ajd da štogod napišem o salašarskom životu. To je bilo 1991. godine kad sam očo u penziju. Tad sam počo pisat stihove vezane za težak rad i konfikaciju zemlje, ima malo i ljubavne poezije.

– Već sam bio u penziji, i sitim se da sam kod strica vidio didine biluške, a stric je umro, pa sam biluške tražio od njegove ćeri. Teško je bilo čitat jel je bilo pisano mađarskim slovima. Počo sam vadit interesantne stvari, i opisivo ji. Došo sam u kontakt sa profesorom Borom Martinom i on mi je pomogo da taj rukopis dilom obilodanim. Taj dnevnik mog dide, u koji je zapisivo sve što je bilo vezano za kuću, familiju, varoš i šire, mislio sam da obradim, ukoričim i ostavim familiji. Na kraju ovi zapisa dida se obratio svojoj dici sa ričima: Dico moja, golubovi moji i radost moja.

Danas Nesto kaže da je zdravo ponosan na ono što je postigo u životu, al samo zafaljujuć njegovom velikom trudu i radu.

– Sav život se sastojo od rada, sve što sam postigo u životu postigo sam radom. A nisam bio član partije – naglašava Nesto Prćić.

E. B.

DIDA

Dida Neste Prćića, Ivan Prćić, rođen je 1855. godine i bio je oženjen sa Anom Milodanović. Živili su na salašu i od zemlje. Umro je 1925. godine. Izrodili su 12 dice, al je samo za petero Nesto znao, ostali su verovatno umrli ko dica. Zapisivo je cine poljoprivredni proizvoda na peci, kad je bio led, kad velike kiše koje su plavile, kad su cripom i trskom pokrivali salaš, kad je od njeg ko uzo na zajam, šta i koliko, kad je krenio do špitalja vilanj...

ŽIVOT I RAD BUNJEVCA AKADEMIKA JOSIPA PANČIĆA 5. (17.) APRILA 1814. - 25. FEBRUARA (8. MARTA) 1888. (VII)

Tugovala je cila zemlja

Josif Pančić je umro 25. feb-ruara (po starom kalendaru) 1888. g. u 4 časa i 30 minuta, u naručju svoje ćeri **Milice**. Njegova poslidnja želja je ispunjena na inicijativu Saveza planinara Jugoslavije i SANU. Kovčeg od Pančićeve omorike, s njegovim kostima, 7. jula 1951. god. prinesen je na Kopaonik, i položen u mauzolej na najvišem vrvu te planine, na visini od 2017 m.

„Bila je to velika narodna tuga. Kada je došao u Srbiju, nije ga niko poznavao, a kada je posle 42 godine života i rada umro, cela naša zemlja se zavila u tugu. Narod je oplakivao svoga najvećeg prijatelja i učitelja. Zajedno sa narodom bile su pogružene u dubokoj žalosti 34 generacije licejaca i velikoškolaca, koje je Pančić svojim životom i radom poučio u nauci, dužnosti, a pre svega u ljubavi prema narodu i otadžbini. U plejadi naših velikana nauke i patriotizma, Pančićevo ime blista punim sjajem!" kaže o Pančiću **prof. dr Ljubiša M. Glišić**.

U Arhivu SANU pod brojom 8746 u odiljku o Pančiću čuva se pismo advokata **Milana Mostića**, muža Pančićove ćeri Milice, o poslidnjim danima, koje je 4 dana posli smrti poslo **Stojanu Novakoviću**, ministru prosvete i crkveni dila i kasnijem pridsidniku SANU, koji je reformu obrazovanja od osnovnog do visokog, izvršio baš onako kako je to Pančić tražio, još u vrime dok je Novaković bio Pančićov student na Liceju. U pismu Mostić kaže: „...Za vreme dvomesečnog bolovanja moga pokojnog neprežaljenog tasta, profesora Jos. Pančića, ja sam mu sva pisma, koja su mu dolazila čitao. Po pročitanju Vašeg pisma naredio mi je da Vam odgovorim i da Vas i Vašu porodicu, koja mu šalje ponude, u ime njegovo ljubazno pozdravim i na ponudama zablagodarim. Ponude su stigle dok je još bio u životu i on je isceđen sok iz jedne pomorandže ispio. Posle 4-5 dana, on je zanavek zaspao."

U svom pogrebnom govoru, isprid Velike škule, opraštajući se od Pančića u ime Velike škule, profesor **J. Žujović**, njegov asistent naročito je istako neumorni Pančićev rad u botaničkom kabinetu, i kaže: „Taj kabinet je osveštani hram, u kome je ovaj učeni sveštenik svoju službu nauci služio. To je najveća dragocenost Velike škole, jer je stečena najvećim trudom i najdužim naprezanjem Pančićevim. To je ponos srpskoj nauci, jer, pri svom skromnom izgledu spoljnem, svi strani stručnjaci koji su ga videli ne mogu da se ne dive bogatoj sadržini njegovoj", a jedan od osnivača Srpskog lekarskog društva **dr Vladan Đorđević**, evocirajući uspomenu na Pančića, kazo je: „U ono doba kada je najveća srpska škola poklanjala gotovo isključivu pažnju pravima, Ti si prvi počeo da nas učiš sricati i čitati u veličanstvenoj knjizi prirode. Ti si nas vodio po ovoj lepoj zemlji srpskoj, da nam pokažeš svaki grad i svako selo, svaku reku i svaku planinu, da nam pokažeš sva bogatstva srpske flore i faune i sve rudno blago Srbije."

Opelu je prisustvovo i sam **Kralj Milan Obrenović**, a uz najveće počasti, dr Josif Pančić, saranjen je na Tašmajdanskom groblju kraj crkve sv. Marka, u ulici Grobljanskoj, današnjoj Takovskoj. Tu su bili saranjeni još i **Daničić, Kolarac, Vujić**. Vince na samrtni kovčeg priložili su: Njegovo Veličanstvo Kralj Milan, Srpska Kraljevska Akademija, profesori Velike škule, Srpsko lekarsko društvo, Srpsko arheološko društvo, Srpsko poljoprivredno društvo, Građanska kasina, Glavni prosvetni savet, akademici, Narodna radikalna stranka, Srpska napredna stranka, Viša ženska škola, nastavnici 1. i 2. beogradske gimnazije, nastavnici beogradske učiteljske škole, Realka beogradska, Kraljevska srpska bogoslovija, baštovani Botaničke bašče, Učiteljsko udruženje, Srpski rudari, rudnik „Pančić" iz Podrinja, Srpski slobodni zidari, „Pobratimstvo" (iz čega se vidi da je bio mason), Fond za pripomaganje siromašni visokoškolaraca, Akademijsko pevačko društvo „Obilić", Crkveno pevačko društvo „Kornelije", Srpsko jevrejsko pevačko društvo, prirodnjaci, filolozi, pravnici, tehničari, Akademijska omladina u Beču.

Pismene izraze saučešća poslali su: „Tekelijanum" sa pitomcima iz Budimpešte, Srpska univerzitetska omladina peštanska, Pravoslavni bogoslovski zavod iz Zadra, rektor Kraljevskog Sveučilišta Franje Josipa 1. iz Zagreba, arhimandrit dr Nikodin Milaš iz Zadra, Kraljevski Venecijanski institut za nauku, književnost i umetnost iz Venecije, Srpsko akademijsko društvo „Srbija" iz Graca, Prirodnjačko društvo Mađarske iz Budimpešte, Mađarska akademija nauka, kraljevska akademija nauka iz Berlina i Kijevsko društvo prirodnjaka pri Imperatorskom Univerzitetu Sv. Vladimira iz Kijeva.

Od svoji bliski kolega naučnika, Pančić je za života zaslužio stvarno poštovanje, pa tako u nekrologu u Ugarskoj akademiji nauka, 1893. godine, **August Kanic** pominje Pančićevu pripisku sa **Johanom Hajfelom**, ko i poteškoće koje je imo u korespodenciji, nakon kratkog vrimena, pošto je **Sadler** umro, dosta dugo dopisivo se samo sa Hajfelom, njemu je poslao jedan opširan izvištaj o vegetaciji Jagodinskog okruga.

U današnjem Studentskom parku 1897. godine podignut je spomenik Pančiću. Prilikom svečanog otvaranja, pored mnoštva studenata i sridnjoškulaca, akademika, profesora, ministara, članova Srpske Kraljevske akademije, prisustvovali su **Kralj Aleksandar Obrenović**, patrijarh Srpske pravoslavne crkve **Georgije Branković**, pridsidnik beogradske opštine **Nikola Pašić**, koji je tom prilikom kazo: „Podižući ovaj spomenik, prestonica Srbije htela je da obodri mlađi srpski naraštaj na kulturni i književni rad i da pruži dokaza da su joj Srbi mili, ma gde oni nađeni bili, i da ih Beograd bratski podržava i polaže na diku i svoju i celoga srpstva".

Planinari i SANU su se 1950. godine sitili davnašnje želje dr Josipa Pančića, da počiva na vrvu Kopaonika, pa je 5. jula iduće godine krenila povorka sa sandukom od Pančićeve omorike, sa Pančićevim zemnim ostacima, a sutradan, 6. jula, sanduk je definitivno krenio ka Suvom Rudištu na Kopaoniku. Novom svečanom ispraćaju, prisustvovali su mnogi srpski akademici i profesori Beogradskog univerziteta, ko i mnoštva planinara. Najviši vrh Kopaonika, od te godine umisto Milanov, po knjazu Milanu, zove se Pančićev vrh, a iste godine podignut je mauzolej, u koji su smištene Pančićeve kosti, posli i njegove žene. Pored Pančićevog mauzoleja, zbog povoljnog

strateškog položaja vojska je izgradila radarsko osmatrački centar, a tu su bili i objekti civilne Agencije za kontrolu leta, koje su 1999. godine razrušile NATO bombe i rakete. Svi znamo koliko je trajalo NATO bombardovanje Srbije, al prema nikim prognozama, zasnovanim na praćenju povećanja broja pacijenata obolili od kancera, eksploziju maligni tumora, tek možemo da očekujemo, ko poslidicu 15 tona osiromašenog uranijuma. Posebno je interesantno da je prvi u svitu o likovitim svojstvima petrolina, izmed ostalog i kada su u pitanju maligne bolesti, govorio i piso Josif Pančić, u svojoj „Omoriki".

Prija četri godine, meni i mom nećaku nije dozvoljen ulazak unutar vojnog objekta, koji je sad ograđen visokim duplim betonskim zidom, tako da se mauzolej slabo vidi spolja. Nakon godinu dana i nesriće sa eksplodiranim kasetnim bombama, na najvišoj skijaškoj stazi, u kojoj je poginio razminer i dva oficira vojske Srbije, vidili smo da je to baš ona ista staza, priko koje smo prilazili do mauzoleja, i na kojoj je samo pisalo da je zatvorena, a da je opasna, pogotovo zbog kasetni bombi, nije bilo ni riči. Na njoj su ljudi bezbrižno brali divlje maline, koje su zbog zapuštenosti i nekorišćenja staze izrasle. Prema slikama koje možete viditi, mauzolej je pritrpio manja oštećenja, ali nije pogođen, iako je metalni toranj u neposridnoj blizini, na 4 metera, sav iskrivljen. Ubrzo je mauzolej rekonstruisan, al se vide oštećenja kamene bordure. Mermerna ploča, koja je od eksplozija otpala sa mauzoleja, takođe je obnovljena. Na njoj sada opet piše: „Ostvarujući zavet Pančićev, prenosimo ga da ovde večno počiva. Objavljujemo i njegovu poruku upućenu srpskoj omladini – da će tek dubokim poznavanjem i proučavanjem prirode naše zemlje pokazati koliko voli i poštuje svoju otadžbinu." *(Kraj)*

Zvonko Stantić

DA SE NE ZABORAVE SINOVI I ĆERI SUBOTIČKE RAVNICE (XXIII)

Divan s čovikom o ratu

LEBOVIĆ (Mate) ŠIME rođen je na Bikovu, očo je u borbu 26. oktobra 1945. godine.

Učestvovo sam ko borac Osme vojvođanske brigade u ratu. Krenili smo iz Subotice vozom za Baju, pa zatim za Kupusinu, Batinu, pa Sloveniju i sve do kraja ratišta. Bilo je i dobrog i hrđavog. Bio sam i ranjen. Nismo mogli pokrenit ništa dok nisu došle ruske kaćuše. A kad su Rusi očli, bilo nam je teže jer nismo imali tako naoružanje, a bili su i iskusniji. Kad je bila mobilizacija bio sam na Bikovu. Jedna komšinica je natovarila nas oko 12 i donela nas u Drugu kasarnu. Otud smo bili raspoređeni u Baju. Tu smo putovali u koloni, povlačili smo se za frontom, al još nismo učestvovali u borbi. Mi smo došli ko dopune u Osmu vojvođansku brigadu. Tamo smo dobili titovke. Ja sam bio raspoređen u drugi bataljon, treće čete, drugi vod. Zaminik komandira je bio Đurica, a komesar je bio Igor. Sa mnom su bili Nikola Dulić, Veco Matković, Tome Horvacki, Stipan i Miško koji je poginio, zatim Andrašić cripar, Jakov Stipić i Bela Stipić koji je umro. Više se ne sićam sviju, jer je to bilo davno. Onda smo krenili frontalno u napade i u povlačenja. Kad smo krenili iz Batine prema Kneževim Vinogradima, tamo su Rusi izbombardovali kaćušama, prišli smo u Slavoniju, pa Dravograd, pa Ptuj do Maribora. Svugdi smo imali borbe sa Nemcima. Prolazili smo kroz puno mista, sićam se Čađavice, Suvo Polje, Virovitica. Budemo na položaju, pa te povuku jednu noć na odmor, pa opet na liniju. Išli smo do kraja, čuvali smo pogranično misto. I onda smo dobili naredbu za ubrzani marš za Požarevac. Tražili su dobrovoljce za tenkiste, a mi nismo dobili tenkove, već protivavionske topove. Gurali smo top koji je dugačak 2,1 metar, a mi mislili da ćemo siditi u tenku. I to je prošlo, dođemo u Požarevac. Iz Požarevca sam očo za Kumanovo, Skoplje i Tetovo. U Tetovu smo bili smišteni u dvi duvanske fabrike. Misec dana smo bili tamo. Čuvali smo baliste, držali smo front da ne bi bižali. Otaleg sam očo u Prištinu, di sam bio skoro godinu dana. Dobio sam čin mlađeg vodnika. Bio sam komandir jednog odiljenja topa do kraja vojnog roka. Top se zvao „popovac". Te godine sam se svuko i došo u Suboticu.

Kod kuće sam našo oca, mater i dva brata. Radio sam na željezničkoj stanici, „29. novembru" i u poljoprivredi. Sad sam penzioner. Nisam ni tražio pomoć. Za vrime komunizma svake godine imo sam vojnu vežbu ko podoficir. Još sam zaboravio kasti da sam bio tri miseca u II kasarni u rezervi i 2 miseca u Bačkoj Topoli.

Tome se onda prisića još par teži momenata koji su se urizali u njegova sićanja. Zimsko dobo, snig debo, ladno, a mi smo išli u jedno selo napadati. Na kraju sela smo vidili 15 do 16 ranjenika. Očli smo do pola sela, kad mene udari drug po kapi i kaže šta tebi kapa tako nakrivo stoji. Ja nisam ni primetio da je metak udario u kapu, a da je niže, udario bi u glavu. Namistio sam kapu, a nas su potisnili natrag. Posli smo doznali da su oni 15 ranjenika bili poklani. A i ja sam to vidio da su u sobi svi poklani. Onda smo opet napridovali i otirali sve do Čađavice. Na Čađavici su nas puštili do pruge, a neprijatelj je bio sa druge strane pruge. Počo je bacat na nas bombe. Išli smo za brig da se zaštitimo. Tu sam bio ranjen u ruku. Dva metka su bila, krvario sam. Očo sam u ambulantu. Četa je dalje napridovala, a ja ne znam ništa više. U ambulanti je bio doktor Rem, dobio sam stručnu pomoć. Još sam se sitio kad smo išli na Osijek napadati, puštili su nas do polovine mosta, jedni su se vratili, a jedni su ostali. Bili su jači, pa su nas vratili. Tu sam kod mosta bio drugi put ranjen u ruku. U zgradi di smo bili, pala je mina. Tu mi se u ruku, to jest u ranu nazabadalo od otpadaka drvene grede. Očistili su mi i bilo je dobro. Kada sam bio u Kumanovu, onda sam dobro ostio poslidice ovog ranjavanja i tamo su me operisali i čistili rane.

Pripravio:
Zvonko Stantić

U ĐURĐINU ODRŽAN TRADICIONALNI FUDBALSKI SUSRIT VETERANA

Sitili se Lojzije Korponaića

Kako je to već i običaj, 2. maja, u Đurđinu je odigrana prijateljska fudbalska utakmica kojom su akteri potvrdili da se i dalje sićaju **Lojzije Korponaića Joke**, jednog od najpoznatiji sportski radnika u ovom mistu. Volio je Korponaić sve sportove, al se njegovo ime nikako najvećma veže uz fudbal, pa i nije čudo što su se upravo fudbaleri latili prija nikoliko godina da se kroz memorijalne turnire sićaju svog sportskog saborca, a i fudbalski teren u Đurđinu nosi ime Lojzije Korponaića.

Stari majstori fudbala okupili su se, već po dobroj tradiciji, da se uvire da još uvik nisu „za staro gvožđe". Ovaj put su snage odmirile dvi veteranske ekipe veterana, „žuti" i „plavi", a nakon pravog odmiravanja snaga slavili su „žuti" sa 3:2 (1:0). Golove su za „žute" postigli su **Tanasić** u 15. minutu i **Vojnić** u 65. i 68. minutu, dok su za „plave" precizni bili **Stantić** u 37. i **Nikolić** u 50. minutu meča. Ulogu sudije, al i jednog od organizatora čitavog događaja imo je **Dragutin Korponaić**.

Zadovoljstvo jedni i nezadovoljstvo drugi su se pomirili nakon utakmice, a glavni rezultat „trećeg poluvrimena" bio je svakako da se uspostavljena tradicija mora nastavit.

Za „žute" su igrali: **Bajić, Borenović, Z. Vuković, S. Vuković, Tanasić, Horvat, Polovina, Šomođi, Vojnić, Mišel, Horvatski, Bedić, Bajkin, Stamenković**.

Za „plave" su igrali: **Vojnić, Nikolić, Vidaković, Prčić, D. Madžarević, Ivković Ivandekić, Burger, Ezveđ, Stankić, R. Madžarević, Mutić, Grmić, B. Petrović, S. Petrović**.

N. S.

OBILUŽEN JUBILEJ – 70 GODINA SDŽ „SPARTAK"

Ponosne godine Spartaka

Nizom događaja u petak, 15. maja, u Subotici je obilužen vridan jubilej – 70 godina postojanja Sportskog društva železničara „Jovan Mikić Spartak". Manifestacija koja slavi sedam decenija jednog od najprimerniji sportski društava u zemlji sastojala se iz tri dila, sportske ulice u kojoj su se pridstavili članovi svi 29 klubova, koliko Društvo danas okuplja, izložbe o SD „Spartak" koju je priredio Istorijski arhiv Subotice i svečane sidnice na kojoj su promovisani niki od sportista koji su ostavili dubok trag u sedam decenija dugoj tradiciji SD „Spartak".

Na početku svečane sidnice prisutne je prvo pozdravio **Đula Mešter**, pridsidnik SD „Spartak" koji je tom prilikom divanio šta je ime Spartaka značilo za njega tokom sportske karijere. Sa govornice se obratio i **Vjekoslav Ostrogonac**, član Gradskog veća Subotice, zadužen za sport, omladinu i turizam, koji je tom prilikom istako da nema Spartaka brez Subotice, al ni Subotice brez Spartaka. Takođe, on je dodo da Grad Subotica i danas čvrsto stoji iza SD „Spartak" o čemu svidoče i dobri rezultati i plasmani današnji ekipa, koje takmičenja često završavaje iz poznatiji ekipa poput Partizana, Crvene zvezde... Goste je pozdravio i **Jene Maglai**, gradonačelnik Subotice. Tom prilikom gradonačelnik je potencirao važnost sporta, te je naglasio da Subotica uvik stoji iza sportista, ko i iza SD „Spartak" ima i istoriju, al i budućnost, pogotovo nakon što je na gradskom trgu sva mladost Spartaka pridstavljena Subotičanima. Prisutnima se obratio i **Vladimir Batez**, generalni sekretar Sportskog saveza Srbije, a tom prilikom je istako da je saradnja Saveza i klubova iz SD „Spartak" i samog društva uvik bila dobra, te je izno da mu je velika čast što na jednom mistu vidi sportske veličine, olimpijske, svitske i evropske prvake.

Svečana sidnica je bila prilika da se zafalnicama i posebnim priznanjima darivaje savezi, udruženja, sportski radnici i treneri koji su dali veliki doprinos razvoju SD „Spartak". Zafalnice su bile naminjene pridstavnicima Fudbalskog saveza Srbije, Odbojkaškog saveza Srbije, Rvačkog saveza Srbije, Stonotenis-kog saveza Srbije, Bokserskog saveza Vojvodine, Šahovskog saveza Srbije, Vaterpolo saveza Srbije, Teniskog saveza Srbije, Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije, Pokrajinskog sekretarijata za sport i

SVIT OKO NAS I PREDMETI U NJEMU NEMAJU SVOJU BOJU

Bezbojan svit

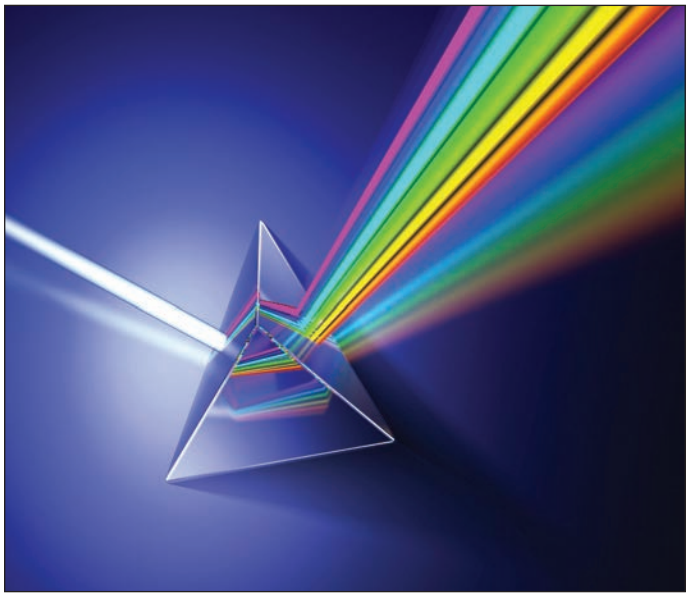

Prošlo je već puna dva vika od kako je nemački književnik **Gete** objavio pomalo neobičnu knjigu za čovika kojeg pamtimo po poeziji i prozi. Naime, „Teorija boja" (Zur Farbenlehre) dala je nika od prvi konkretni objašnjenja šta je zapravo boja, pa je pored istraživanja optičkog spektra, zaživilo i istraživanje same percepcije boje u ljudskom oku. Iz saznanja koje je donelo ovo istraživanje, iznikla je teorija boja koju danas poznajemo, a njom se služe u likovnim i vizuelnim umitnostima kad se objašnjava mišanje boja.

Gete je gledajući pomno prilamanje svitlosti kroz prizmu i prisustvo dugini boja u njoj, svatio da tadašnja nauka o tome nema jasno definisane odgovore. Suočen sa tom činjenicom, prionio je na poso. Iako ova njegova knjiga nikad nije imala poseban značaj za naučne krugove, bila je dobar prigled o bojama koji se mogo razlučit sa stanovišta jednog umitnika, pa je i njegovo dilo bilo inspiracija za druge umitnike XIX vika.

Gete se osvrnio na teoriju koju je prija njega izno **Isak Njutn**, u svojoj knjigi „Optika" iz 1704. godine, a koja važi za prvo i najvažnije dilo koje objašnjava tematiku boja i njevog nastanka. Njutn je prilamanjem svitlosti kroz prizmu objasnio da boja nije ništa drugo do svitlosti i da ona nije karakteristika predmeta već svitlosti.

Gete je u svom dilu ponudio i nike korekcije Njutnove teorije, što je malo poznato. Ispravio ga je u tom tvrdeći da se boje ne sastoje samo od sedam osnovni boja u snopu svitlosti. Takođe je odbacio i Njutnovu teoriju o tom da je svitlost sačinjena od čestica, ne priklanjajući se pritom ni Hajgensovoj tezi da je svitlost talas. Ovo Geteovo neprihvatanje ponuđeni teorija o bojama, danas se virno poklapa sa modernim kvantomehaničkim objašnjenima o tom kako se svitlost ponaša.

Na osnovu točka sa šest osnovni boja, koje je Gete priložio u svojoj knjigi, nemački naučnici su kasnije razvili poznati RGB sistem sa tri osnovne boje: crvenom, zelenom i plavom.

A šta je onda tačno boja? Slobodno se mož kazat da je to iluzija, jer boje ne vidimo uvik kake i jesu. Ipak, najpriciznije bi bilo kazat da je boja karakteristika oka pri percepciji svitlosti. U retini oka čovik je u stanju registrovat jedan dio spektra boja, koji je u opsegu talasne dužine izmed 380 i 780 nanometara. To je i opseg koji nazivamo vidljivim. Ono što je nevidljivo ima veću ili manju talasnu dužinu, a u to spadaju: radio talasi, infracrveni zraci, X zraci, itd.

Svako monohromatsko zračenje koje svoje poriklo ima u izvoru svitlosti posiduje i odriđenu talasnu dužinu koja, primera radi, mož iznosit 570 nanometara. Ovo zračenje u našem oku registrujemo ko određenu boju, što je u slučaju čovika žuta boja. Ipak, svitlost sunca ili bila svitlost nije monohromatska, a to je jasno pokazano u ogledalima kaka je koristio Njutn u razdvajanju svitlosti na sedam boja, što je takođe prisutno i u prirodi pri formiranju duge na nebu. Moglo bi se kazat da određene talasne dužine vidljive svitlosti njezine boje, al nije baš tako, jer druga stvorenja imaju različitu moć percepcije boja, pa ji nike životinje vide jasnije od nas, a nike lošije.

Dolazimo i do suštinskog zaključka, a to je da svit oko nas i predmeti u njemu nemaju svoju boju. Već niki dilovi spektra svitlosti se od materijala odbiju, a niki bivaju absorbovani. Oni koji se odbiju i susritnu s našim okom, stvaraju iluziju u našem mozgu da je predmet određene boje. Za to je, međutim, odgovorno svojstvo materijala, jel predmet sam po sebi nema nikaku boju.

Kad ugasimo svitlo, svi predmeti po kući istog trena imaju samo oblik i svojstvo koje ostimo čulom dodira, boje nema. Jer je pri izvoru svitla formira svojstvo materijala. Nema sumnje da dolaskom do ove istine čovik ne mož bit pritirano oduševljen, svit bez boja i nije naročito zanimljiv. Čak, moglo bi se slobodno kazat i da je sumoran. Zato je možda i dobro što ne vidimo uvik sve kako jeste, pa mozak takom tumačenju mož dati život boja, koje zapravo u realnosti nema.

T. K. M.

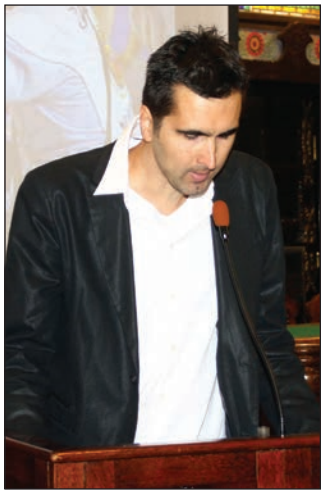

Đula Mešter

omladinu, Sportskog saveza Srbije i Olimpijskog komiteta Srbije, a potom je Đula Mešter, pridsidnik SD „Spartak" uručio zafalnice i pridstavnicima lokalne samouprave.

Priznanja su zaslužili sportski radnici **Josip Engi, Gabor Ladocki, Lazar Marković, Novica Davidović, Mihajlo Vidanović, Tomislav Karadžić, Dragan Simović, Duško Dražić** i **Predrag Petričević**, sportski novinari **Milenko Brustulov** i **Ivan Kajdoči**, treneri **Stipan Vert, Žiko G. Bećanović, Dušan Bartaloš, Mirko Vujković, Lazar Jaramazović, Franjo Tamaši, Pal Sikora** i **Zoran Ivanović** i sportisti **Mileva Smiljanić Vasić, Marija Angelović Antunović, Jovana Jurčak Popov, Jelena Bedalov, Nikola Sedlak, Bela Mesaroš, Zoran Kalinić, Dragutin Zurković, Elvira Pančić, Eleonora Wild Đoković, Nikola Kalinić, Nikola Špear, Dragomir Vujković, Marinko Boško, Sreten Damnjanović, Karlo Čović, Senad Rizvanović, Momir Petković, Karolj Kasap, Davor Štefanek, Miodrag Gvozdenović – Skale** i **Đula Mešter**.

N. S.

ČOVEKU JE DRUŠTVO POTREBNO I ZBOG DODIRA

Zagrljaj, poljubac, rame za plakanje

Poznato je da čovek ne može da živi sam. Sasvim je normalna potreba ljudi da razgovaraju, zajedno rade, druže se, zabavljaju. I ne samo to. Ljudi vole i da se rukuju, dodiruju, ljube i grle, naslanjaju i oslanjaju jedni na druge. I u prvobitnoj ljudskoj zajednici ljudi su se okupljali i stiskali jedni uz druge uvek kada su bili u nekoj nevolji ili kada im je bilo hladno. U dodiru sa drugim, čovek se oseća manje usamljenim, manje nemoćnim i manje nesigurnim u ovom svetu punom opasnosti, nepoznanica i izazova. U svakodnevnom životu ima bezbroj primera za to. Već malo dete će se smiriti kada ga majka uzme u naručje, nosi i miluje govoreći mu pri tom nežne reči. A odraslim ljudima, kada se nađu u nekoj krizi i nevolji, najviše će pomoći ne samo razgovor, nego i nečiji zagrljaj, topla ruka i rame za plakanje.

Pokazatelj emotivne bliskosti

Dodiri su ne samo ljudska potreba nego i pokazatelj emotivne bliskosti između dve osobe. Želja ili odsustvo želje za nečijim dodirom je najbolji barometar nečijeg emotivnog odnosa. „Ne podnosim da me dodirne", „ne volim ni da se rukujem sa njim", „njegov dodir me užasava", da ne govorimo o onome „gadi mi se njegov ili njen dodir", su reči koje najbolje pokazuju kakav je emotivni odnos između dvoje ljudi.

U ljubavi između muškarca i žene, ovaj telesni osećaj je izuzetno važan, jer telo ne laže. Tek ono, odnosno doživljaj prijatnosti ili neprijatnosti pri dodiru, zagrljaju ili poljupcu, pokazuju kvalitet tog odnosa. Ako dodiri izazivaju prijatnost, oni deluju kao svojevrstan sedativ jer pokreću endorfine, hormone sreće, što potvrđuju izjave mnogih – na primer - „dovoljno je da me zagrli pa mi ne treba bensedin".

Važni u razvoju ličnosti

U psihologiji se fenomenu dodira poklanja izuzetna pažnja i to ne samo u odnosima među ljudima, nego i u razvoju ličnosti. Nije slučajno što psiholozi savetuju mladim majkama da svoje bebe što češće nose, maze, miluju, privijaju na grudi. Pogrešno je verovanje da je najvažnije da beba bude suva i čista. To jeste važno, ali za psihički razvoj i sticanje osećanja sigurnosti je od izuzetnog značaja što češće milovanje i dodirivanje deteta. Sva je sreća da većina majki to i instinktivno čini. I eksperimentalno je dokazano da su se deca koja su češće milovana, dodirivana i tako voljena, razvila u slobodne, samouverene i otvorene ličnosti. Istovremeno, u domovima za smeštaj dece bez roditelja, davno je primećeno da ova deca zbog nedostatka osoblja, a time i dodira, postaju emotivno hladne, zaplašene i nesigurne osobe koje se teže uključuju u život i društvene delatnosti.

„Vežbajmo" dodire

Zbog toga, ne zaboravimo dodire u našem životu, u porodici, braku, i uopšte u kontaktu sa drugim ljudima. Nemojmo dozvoliti da svoje dete ili bračnog druga poljubimo samo kada mu je rođendan ili za Novu godinu. Dodir je kao i pozdrav koji može da razgali i ulepša život ako je nežan, topao i iskren. Počnimo zato od rođenje da učimo i „vežbamo" dodire, tako ćemo pomoći i sebi i svojoj deci da postanu tople, prijatne i rado prihvaćene ličnosti.

Touch therapy

Danas u psihologiji, pored ostalih, postoji i takozvana „tač" terapija (terapija dodirom), koja pomaže usamljenim, tužnim, nesigurnim i zatvorenim osobama, kao i osobama koje su u krizi, da preko dodira ruku i toplog osećaja tuđe kože ostvare svoju neostvarenu potrebu za bliskošću, za malo ljubavi, za prijateljem i nečijim ramenom za svoje čelo i poneku suzu. U tom dodiru sa drugim bićem stoji onaj prastari, iskonski i večni nagon za bliskošću i ljubavlju, koji nas čini ljudskim bićima i što nam je u ovim tužnim i teškim vremenima i te kako potrebno.

Desa Kujundžić